

CRONOLOGIA UNEI VIETI: ANTON GOLOPENȚIA

SANDA GOLOPENȚIA
Brown University

Alcătuirea prezentei biobibliografii a început în 1953, la îndemnul Ștefaniei Golopenția și al lui Ion Negrea. Volumul de Scrisori ale lui Anton Golopenția (către Petru Comarnescu, Ștefania Cristescu, Dimitrie Gusti, Iacob Mihailă, Octavian Neamțu, H.H.Stahl și Tudor Vianu), prefăcut și editat de Șt. Golopenția în anul 1976¹, la îndemnul lui Ștefan Costea, m-a stimulat să gândesc cronologic dezvoltarea și împlinirea unora din proiectele lui Anton Golopenția. Am inițiat atunci (între mai-august 1976) un lanț de convorbiri menite să îmbogățească această înțelegere, discutând cu Lucia Apolozan, Ion Apostol, Nicolae Economu, Zoe Georgescu, Nicholas Georgescu-Roegen, Traian Herseni, Iacob Mihailă, Octavian Neamțu, Ion Negru, Camil Suciu, Vladimir Trebici, Belu Zilber și Marguerite Vulcănescu. Le mulțumesc tuturor pe această cale pentru faptul că mi-au înțeles și sprijinit cu generozitate și acuitate căutarea, ajutându-mă să schițez imaginea de ansamblu spre care năzuiam.

Prezenta Biobibliografie se compune din patru părți:

A. Cronologie; B. Publicații antume; C. Publicații postume și D. Scrieri despre viața și opera lui Anton Golopenția. Toate sunt organizate cronologic, permițând cititoarelor sau cititorilor să urmărească întrepătrunderea din viața și fapta scrisă, dintre activitatea lui Anton Golopenția și răsfrângerea ei în alte minți și alte grupuri decât cele din proximitatea lui imediată. Sub fiecare din momentele cronologice esențiale (un an, un grup de ani) menționate în secția A. figurează momente cronologice subordonate (ale căror date se situează în anul sau răstimpul respectiv). Pentru momentele nedatate, data – necunoscută cu precizie – se situează în intervalul dintre momentele datate anterioare și ulterioare. În secțiile B-D, întrucât volumele revistelor nu se suprapun întotdeauna anului calendaristic, am precizat de fiecare dată, la prima mențiune a unui volum anul căruia acesta îi corespunde. Pentru a face transparentă curgerea timpului, prima mențiune a unui număr de revistă (ziar) se însoțește de asemeni de precizarea lunilor (zilelor) pe care acesta le acoperă. Fără a coincide cu ordinea elaborării lucrărilor, ordinea tipăririi tinde, mai ales în ultima parte a vieții lui Anton Golopenția să se apropie din ce în ce mai mult de ea. Între 1937 și 1947, din motive care țin de urgența temelor, Anton Golopenția scrie și publică aproape instantaneu.

¹ Volumul, propus pe rând editurilor Eminescu (de la care a fost retras după trei ani de așteptare) și Cartea Românească (unde a fost depus în anul 1980), nu a apărut. Contactată, Editura Litera din București și-a manifestat interesul pentru publicarea lui.

Se pierd, prin această dispunere, anume facilități. Astfel, preferând să enumerăm lucrările antume sau postume în desfășurarea lor strict cronologică, nu am separat cărțile de articole, recenzii, marginalii sau note (în componentele B.-D.) și nu am enumerat în ordine alfabetică, ci în ordinea în care s-au implicat în readucerea lui în mintea specialiștilor, pe cei care au scris despre Anton Golopenția (în componenta D.).

Am ținut ca această Biobibliografie să apară cât mai curând în revista „Sociologie Românească”, Serie Nouă, din două motive. Întâi, pentru că ea reprezintă un instrument de cercetare pe care doream să-l pun la îndemâna celor care se ocupă de istoria sociologiei românești și de proiectele ei încă viabile. Al doilea, pentru că Anton Golopenția a fost, pe aproape întreaga durată de apariție a seriei originale a Sociologiei Românești, cu inovații despre care plănuiesc să scriu odată, redactorul ei bucuros.

La recitirea paginilor de față, răsar în minte multe întrebări la care nu putem încă răspunde cu precizie. E clar că, în Cronologie, o serie de momente au rămas neatinsse sau doar schițate. Mă refer, de exemplu, la implicarea lui Anton Golopenția în evenimentele de la 23 August²; la rolul de martor al apărării în procesele lui Vlădescu-Răcoasa, Mircea Biji și M. Levente³; la funcția de delegat al guvernului cu conducerea Oficiului lichidării C.N.R. (pe care știm că Anton Golopenția a îndeplinit-o într-un timp record de două săptămâni, fără însă a le putea situa cu exactitate); la natura demisiei lui Anton Golopenția (voită sau impusă) de la Institutul Central de Statistică în anul 1948 și la motivele ei subiacente; la detaliile care lipsesc privind instituțiile și persoanele care au dispus arestarea lui Anton Golopenția, cauzele invocate pentru prelungirea fără proces a detenției, documentele care au rămas la Ministerul Afacerilor Interne cu privire la acest episod din viața lui Anton Golopenția și din istoria sociologiei românești.

Nu au fost consultate Arhivele Institutului de Statistică, Arhivele Statului, Arhivele Ministerului Afacerilor Interne. Din arhiva personală a lui Anton Golopenția lipsesc aproape în întregime manuscrisele din perioada 1940-1950 (între care, notele pentru pregătirea Arbitrajului de la Viena; cele pentru pregătirea Conferinței Păcii; șpalturile volumului III din *60 de sate* (care fuseseră pregătite încă din 1939); și notele și dosarele cercetării din Transilvania sunt partea despre care știm că a existat. Nu am putut vedea filmele sociologice în a căror pregătire Anton Golopenția a fost implicat.

A. CRONOLOGIE

12 mai 1909: Anton Golopenția se naște în satul Prigor, județul Caraș-Severin, ca fiu al avocatului Simeon Golopenția și al Emmei Magdalena Golopenția, născută Staschek. Tatăl, funcționar la C.F.R. era născut la Pecinișca. Mama, născută la Craiova, provenea dintr-o familie de cehi germanizați și vorbea ca limbă maternă

² Care, deși în parte clarificată prin convorbirile cu B. Zilber și prin publicații cum ar fi C. Leu (1984) se cere încă atent verificată.

³ La procesele lui Mircea Biji și M. Levente (care aparțineau aripii comuniste a Oficiului de Studii de la Institutul Central de Statistică) Anton Golopenția a fost martor principal.

limba germană. La imboldul Emmei Magladena, care dorește să-și continue cele patru clase de liceu devenind învățătoare dar nu se bucurase de sprijinul familiei în acest elan, Simeon Golopenția își continuă studiile și își ia doctoratul în Drept devenind avocat. Anton Golopenția este cel mai mare dintre frați. Îi urmează, în anul 1911, Romulus (decedat în anul 1978) și în 1922 fratele mezin Cornel (decedat în 1991). Părinții vor divorța în 1927, la scurtă vreme după nașterea celui de al treilea copil.

1916–1920: Datorită deplasărilor de serviciu ale lui Simeon Golopenția – pe care familia îl însoțește la fiecare nouă detașare – cursul primar al lui Anton Golopenția se orânduiește nomad: clasa I-îia în comuna Prigori, clasa a II-a la „Nasice-Slavonia” și clasele III-IV la Orșova.

1918: În cursul anului 1918, Anton Golopenția e bolnav de febră tifoidă.

1920–1927: Anton Golopenția urmează cursul secundar într-un liceu de stat, întâi la Caransebeș și Cluj (clasa I-îia) iar ulterior la Timișoara (clasele II-VIII), la Liceul Diaconovici Loga (Secția*Real), Cf. Diploma de Bacalaureat din 26 august 1927 (nr. 627).

1925: Anton Golopenția scrie două scurte eseuri, „Emerson” (figurând la p. 1-9 ale unui caiet de însemnări și purtând mențiunea „terminat 18 Dec.1925”) și „Balzac și Caragiale” (p. 10-18 ale aceluiași caiet). Din aceeași perioadă s-au păstrat note de lectură răzlețe – sub formă de eseuri – din Wilhelm Wersinger (*Despre firea plastice*), Karl Scheffler (*Despre arhitectură*), Richard Huelsenbeck (*Despre Dada*), Hesse, Wasserman, Zweig.

1925–1927: Într-un caiet de lectură pe care Anton Golopenția îl ține între anii 1925-1927 figurează – în această ordine – scurte eseuri despre L.Ganghoffer (poet al țărânimii tiroleze la care Anton Golopenția ajunge pornind de la o mențiune a lui Maiorescu), „Foma Gordyeyev” (sic!) de Gorki, „Renașterea” lui Gobineau, „L’Île des Pingouins” a lui Anatole France, „Buchetiera din Florența” de Vasile Alecsandri, „Șampionul” (sic!) de Henry Barbusse, „Deux hommes” de Georges Duhamel, „Omul care și-a pierdut numele” de Henry Bordeaux, „Deasupra prăpastiei” de Leonhard Frank, „Le Barrage” de Henry Bordeaux, „Die neue Malerei” de Max Deri; o altă despărțitură a aceluiași caiet găzduiește eseul despre „Deutschland” de Heine, Pavlov în viziunea lui Rădulescu-Motru, „Pervertirea simțurilor” de Ștefan Zweig, „La Rotisserie de la Reine Pédauque” de Anatole France, „Civilizația românească” (conferință a lui S.Mehedinți), „Afinitățile elective” a lui Goethe.

În timpul studiilor liceale, Anton Golopenția învață limbile franceză și italiană, participă la redactarea și editarea unei reviste numite „Viața școlară”, e președintele Societății de lectură și casier al Societății „Egypet”.

1927: Anton Golopenția se înscrie la Facultatea de Drept și la Facultatea de Litere și Filosofie (specialitatea Filosofie) (cf. foaia matricolă 614/1927).

Aprilie 1928: Îndelung amânată, excursia de sfârșit de studii liceale (organizată de Societatea „Egypet” a elevilor liceului Diaconovici-Loga și subvenționată în parte de Ministerul Instrucțiunii de Prefectura și de Primăria din Timișoara, grație eforturilor profesorului S.Cioflec), îl poartă pe Anton Golopenția, alături de colegii săi,

prin Iugoslavia, Italia și Egipt (din corespondența care s-a păstrat, știm că tinerii absolvenți au trecut prin Belgrad, pe valea Savei, că au fost la Triest în ziua de 7 aprilie, la Veneția între 8-10 aprilie, în Calabria, Sicilia și la Tripoli ulterior)⁴.

Alături de cursurile de drept, Anton Golopenția urmează sistematic cursurile și seminarele de estetică ale lui Tudor Vianu, de care îl leagă o caldă admirație și certe afinități.

În timpul anilor de studenție, Anton Golopenția e membru al Grupării universitare române pentru Societatea Națiunilor⁵, al Societății Studenților în Litere și al Federației studenților ardeleni.

August 1929: Anton Golopenția petrece o lună la Timișoara ajutându-l pe Simeon Golopenția (care devenise între timp avocat la Casa Bănățeană) și cântărindu-și lucid vocația de jurist cu acest prilej.

1930: Anton Golopenția obține premiul Grupării universitare române pentru Societatea Națiunilor⁶, care constă într-o bursă la Geneva pe durata lunii august 1930. El participă astfel la Congresul de la Geneva al FUIPSDN (Fédération Universitaire Internationale pour la Société des Nations).

În vara anului 1930 Anton Golopenția își ia licența în Drept. La scurtă vreme după aceea el decide însă să renunțe la avocatură dedicându-se studiilor de filosofie⁷.

Începând din anul 1930, Anton Golopenția urmează cursurile și seminarele de Sociologie, Etică și Politică ale lui Dimitrie Gusti și H. H. Stahl.

Noiembrie 1930: La recomandarea lui H. H. Stahl, Anton Golopenția e numit în funcția de custode-bibliotecar pe lângă Catedra de sociologie de la Facultatea de Filosofie și Litere din București. El va deține în fapt acest post⁸ care-i permite să se întrețină, până în anul 1939 (cf. adeverința din 20 aprilie 1939 semnată de C. Rădulescu-Motru, decan al sus-numitei Facultăți).

În această perioadă, Anton Golopenția conduce pentru o vreme cantina studenților și „iese în hale” cu regularitate spre a reduce costul aprovizionării.

Din perioada studiilor universitare datează eseurile nepublicate „*Latinitatea noastră*”, „*Discursul lui Brăneanu*” (prilejuit, în decembrie 1930, de polemica dintre Nae Ionescu și C. Rădulescu-Motru) și „*Raportul dintre sistemul de sociologie al d-lui prof. Gusti și cercetările monografice de sate*”.

⁴ În Tripoli, excursioniștii s-au aflat pe 21 aprilie 1928 (când Anton Golopenția îi scrie lui Simion Golopenția o vedere care ni s-a păstrat).

⁵ Președintele Grupării Universitare era în această perioadă Victor Rădulescu Pogoneanu (alias Pichi, Piki, Pick Pogoneanu).

⁶ Pentru un eseu despre care nu dispunem de informații.

⁷ Că decizia nu a fost ușoară o probează rândurile următoare dintr-o ciornă de scrisoare către D. Gusti (datând din 1933): „Încă de când m-am hotărât să părăsesc cu totul posibilitatea de a mă îmbogăți făcând avocatură și am hotărât să mă țin numai de filosofie, sunt hotărât să mă retrag. În cazul unui eșec, să văd ca bunicul meu de o grădină, singur și cu școțelele mele”. Bunicul de care este vorba, Anton Staschek, a fost un reper însemnat al copilăriei și adolescenței lui Anton Golopenția.

⁸ Fiind suplinit, pe timpul studiilor în Germania și curând după revenirea în țară.

Martie 1931: Anton Golopenția participă, ca membru al delegației Grupării universitare române pentru Societatea Națiunilor⁹, la Consiliul de la Viena și la Conferința regională de la Bratislava a grupărilor din Europa centrală¹⁰. La Bratislava, el intervine pe marginea conferinței D-lui Kolbe în cadrul secției de Relații intelectuale (Section des relations intellectuelles) și are o contribuție, intitulată „*Discussion du problème minoritaire*”, în care propune distincția între aspectul intelectual legat de apărarea limbii și culturii proprii – întotdeauna esențial – și cel politic – derivat și manipulabil – al problemei minoritare.

Iulie–octombrie 1931: Anton Golopenția participă la prima lui campanie monografică – cea de la Cornova (Basarabia) – și rămâne în sat după plecarea echipei, alături de H.H.Stahl, găzduind la părintele Zeamă și adunând materialul din care va rezulta studiul asupra procesului de orășenizare cornovean.

În aceeași perioadă¹¹, se lucrează, la turnarea filmului „*Un sat basarabeian – Cornova*” (operator Tudor Posmantir, regizori E.Bucuța, Anton Golopenția și H.H.Stahl).

Martie–iunie 1932: În cadrul conferințelor organizate de Institutul Social Român pentru prezentarea rezultatelor obținute în campania Monografică Cornova 1931, Anton Golopenția vorbește despre „*Cadrul psihologic al satului*” (2 martie), „*Viața spirituală a satului (aspectul total)*” (9 martie), „*Artele spațiale*” (30 martie), „*Schimbul și circulația, negustori ambulanți și târguri*” (6 aprilie), și „*Procesul de urbanizare a satului*” (1 iunie). În program, conferințele lui Anton Golopenția figurează la rubricile gustiene „Cadre” (cea dintâi), „Manifestări” (următoarele trei) și „Procese” (ultima). Conferințele s-au desfășurat la orele 9 seara în sala de lectură a Palatului Academiei de Înalte Studii Comerciale și Industriale din Piața Romană 6¹².

10 iunie 1932: La chemarea lui Dimitrie Gusti, Anton Golopenția devine Șef de Cabinet al acestuia la Ministerul Instrucțiunii, Cultelor și Artelor (cf. decizia ministerială nr. 78.958/1932). Va lucra în cadrul acestui post până în noiembrie 1933.

Crăciun 1932: Anton Golopenția și Octavian Neamțu propun crearea unei reviste a sociologilor tineri care să se numească „*Anteu*”. *Revistă lunară pentru înfățișarea și apărarea realității românești*. În cursul discuțiilor purtate între monografiști în această perioadă, la sugestia lui Mircea Vulcănescu, titlul, considerat prea tăios, devine „*Gând și faptă*”. *Revistă lunară pentru înfățișarea și îndrumarea realității românești*. Anton Golopenția apelează la Mac Constantinescu pentru proiectul grafic al revistei și cere colaborări (între alții Ștefaniei Cristescu) pentru numărul 1 care urma să fie dat la tipar la 10 februarie 1933. În pregătirea noii reviste sunt implicați activ, alături de cei numiți mai sus, H.H.Stahl și D.C.Amzăr. „*Gând și*

⁹ Alături de D.C. Amzăr și de Brustus Coste. Delegația a fost condusă de Tudor Vianu.

¹⁰ Împreună cu Piki Pogoneanu și Brustus Coste.

¹¹ În fapt, filmarea îi aduce în sat pe cei implicați cu o săptămână mai devreme, desfășurându-se între 25 iunie și 13 august 1931. E probabil că textul „*Un sat basarabeian*” scris de Anton Golopenția (cf. nr. 169, secția B. al Bio-bibliografiei de față) este legat de acest film.

¹² Programul de ansamblu a fost publicat în volumul Ștefaniei Cristescu. Descănțece din Cornova – Basarabia, Providence, R.I.: Editura Hiatus, 1984, p. VI-VII (editor Sanda Golopenția).

faptă” nu va apărea însă și, pentru o vreme, toți cei enumerați (cu excepția Ștefaniei Cristescu), vor publica la revista „Dreapta” (redactor: E. Horescu), pe care Octavian Neamțu nădăjduia să o convertească treptat în revistă a monografiei. După câteva numere, Anton Golopenția – care publicase în revistă sub pseudonimul George Prigoreanu – renunță la colaborare exprimând serioase rezerve de principiu într-un lanț de scrisori critice amicale către Octavian Neamțu.

26–27 decembrie 1932: Într-o scrisoare adresată Ștefaniei Cristescu, Anton Golopenția detaliază proiectul unui Mic tratat despre șeful de cabinet: „De înfățișarea plină de satiră reținută a scrierilor veacului al XVIII-lea francez, ea (scrierea) va vâdi zâmbind suta și mia de lucruri văzute”. În paginile unui caiet, Anton Golopenția notase chiar și dedicația volumului proiectat: „Profesorului și ministrului său – d-lui Gusti îi dedică autorul acest volumaș, încercare de a insera într-o viață de apolitic câteva luni petrecute în funcția de șef de cabinet”.

28 februarie 1933: În jurnalul său, Anton Golopenția notează: „ar fi bine să scriu o cărțuție gen Tonio Kröger sau (cuvânt indescifrabil). Câteva momente cari să exprime tineretul de azi. Gânditorii (Vulcănescu, Sterian, Stahl) și cei cu simțul datoriei, nevoia de a intra în lumea faptelor (forfota din jurul Dreptei). Eroul trecut prin lipsurile războiului, divorțul părinților. Iubire naiv-curată și știința formelor ei noi. Va rămâne la formele tradiționale sau nu? Va face ceva sau nu? Totul deschis. Din grabă câteva trăsături bune despre copilărie, locuri, orașe (monografie nu) minister și alte încercări da; dar puțin”. Într-o discuție a lui Anton Golopenția cu Petru Comarnescu se naște ideea unui Premiu al scriitorilor tineri (cunoscut și sub numele de Premiul scriitorilor needitați sau Premiul celor șapte), pe care P.C. o va pune ulterior în aplicare (cf. scrisoarea Petru Comarnescu către Anton Golopenția din 19 decembrie 1933).

Anton Golopenția contemplă o posibilă angajare la Oficiul de Studii al lui Madgearu și candidează la bursele Rockefeller¹³ pentru studii de sociologie și filosofie în Germania. Îl recomandă prin scrisori trimise secției europene a Fundației Rockefeller Dimitrie Gusti, Tudor Vianu, Em. Bucuța și Aurel Ion Popescu – „un semi-american, ...acum la Secretariatul general la Ministerul Industriei” (scrisoare a lui Anton Golopenția către Ștefania Cristescu din această perioadă).

15 iunie 1933: Anton Golopenția e înștiințat că Fundația Rockefeller îi acordă o bursă de studii („Training Fellowship”) de 12 luni în Germania pentru anul școlar 1933-1934¹⁴. Tema de studii pe care o propusese Anton Golopenția era, „*Dezvoltări recente în Teoria și metodologia sociologică și raporturile dintre sociologie și celelalte științe sociale*” („*Recent Developments in Sociological Theory and Methodology and the Relationship of Sociology to the Other Social Sciences*”), iar persoana de legătură recomandată de Fundație și urmând să funcționeze ca mentor al lui Anton Golopenția este Dr. A.W. Fehling, secretar al Comitetului pentru burse Rockefeller

¹³ Conform lui Graefe (1970), p. 28 (cf. nr. 16 din secția D. a Biobibliografiei noastre), Anton Golopenția candidează la bursa Rockefeller la sugestia lui Sombard care, vizitându-l pe profesorul Gusti la București, fusese impresionat de recenzia publicată de Anton Golopenția despre el în „Arhiva”. Vezi secția B. a Biobibliografiei de față, nr. 1 și 2.

¹⁴ Mai exact, bursa acordată este la Berlin și pe durata octombrie 1933 - octombrie 1934.

în Germania (*Secretary of the German Fellowship Advisory Committee*) din Berlin. Scrisoarea de înștiințare e semnată de John V. Van Sickle, *Assistant Director, Social Sciences, European Office/The Rockefeller Foundation*, Paris.

Iulie 1933: Anton Golopenția își ia licența în filosofie (cu mențiunea „*Magna cum Laude*”) în sesiunea iunie 1933.

15 iulie 1933: Anton Golopenția plănuiește să încheie lucrul la Ministerul Instrucției, Cultelor și Artelor pe 2 august, să plece la Făgăraș pentru a redacta partea care-i revine în cadrul monografiei Drăguș în cursul lunilor august-septembrie și să ajungă în Germania în octombrie (ciornă de scrisoare către Dr. Kittredge, pe hârtie cu antetul Institutului Social Român și purtând data 15 iulie 1933).

30 septembrie 1933: Anton Golopenția amână plecarea la studii pentru a încheia partea statistică a volumului raport al lui D. Gusti intitulat „*Un an de activitate la Ministerul Instrucției, Cultelor și Artelor 1932-1933*” (vezi nr. 26 la punctul B. din prezenta Biobibliografie) și anunță ca dată iminentă a sosirii la Berlin mijlocul lunii octombrie (ciornă de scrisoare din 30 septembrie 1933 adresată Secretarului Fundației).

17 octombrie 1933: Anton Golopenția amână sosirea la Berlin pe data de 29 octombrie invocând aceeași lucrare statistică cu care fusese însărcinat de Prof. D. Gusti (copie de scrisoare, București, 17 octombrie 1933, adresată Secretarului Fundației Rockefeller).

8 noiembrie 1933: Într-o nouă scrisoare adresată Secretarului Fundației, Anton Golopenția amână sosirea la Berlin pe data de 15 noiembrie pentru a avea răgazul să încheie lucrarea la minister¹⁵.

20 noiembrie 1933: Anton Golopenția sosește la Berlin pe data de 20 noiembrie 1933 și se stabilește, începând cu data de 23 noiembrie, la adresa: Berlin NW, Klopstockstr. 11, bei Frl. Hübner (cf. copia scrisorii în 27 noiembrie 1933, pe care Anton Golopenția i-o adresează lui George Bakeman, administrator la sediul din Paris al Fundației Rockefeller).

27 noiembrie 1933: Anton Golopenția este înmatriculat la Facultatea de Filosofie și Drept a Universității Friedrich-Wilhelm din Berlin (certificat de înscriere nr. 806/28-XI-1933, Friedrich-Wilhelms-Universität).

Decembrie 1933 – februarie 1934: La Berlin, Anton Golopenția audiază timp de un semestru cursurile lui Nikolai Hartmann („*Ethik*”), Eduard Spranger („*Deutsche Staatsphilosophie von Kant bis Hegel*”), Alfred Vierkandt („*Allgemeine Kulturlehre*”), Klagges („*Geist und Leben. Grundzüge der Wirklichkeitslehre oder sogenannte Metaphysik*”), Werner Sombart („*Allgemeine Wirtschafts-geschichte*”), Krause („*Lehrgebäude der Volkerkunde*”) și Hans Günther („*Dilthey und das 20. Jahrhundert*”) fără a izbuti să-și găsească puncte comune cu seminarele acestora și

¹⁵ Anton Golopenția a lucrat așadar la volumul *Un an de activitate la Ministerul Instrucției, Cultelor și Artelor* cel puțin între iulie și noiembrie 1933.

optând în consecință pentru un sezon de lecturi sistematice din Hegel, Dilthey și Hartmann la Preussische Staatsbibliothek. Anton Golopenția ia de asemenea contact cu Dr. Jürgens de la *Notgemeinschaft der deutschen Wissenschaft*, instituție care subvenționa lucrările Atlasului folcloric german (*Atlas für deutsche Volkskunde*).

6 februarie 1934: Tudor Vianu îi propune lui Anton Golopenția să colaboreze la un anuar de Studii de estetică, pe care îl plănuiește. Anton Golopenția răspunde (într-o scrisoare către Tudor Vianu datând din 26-28 februarie 1934): „Eu v-aș putea trimite ceva despre aportul estetic al conceptului de spirit obiectiv – sau poate ceva despre Dilthey, pe care vreau să mă apuc în curând să-l cetesc aproape în întregime”.

Martie 1934: Consultându-se cu profesorii Spranger și Sombart, vechi prieteni ai lui Dimitrie Gusti și cu profesorul L. Hartmann, spre care se îndreaptă din proprie inițiativă, Anton Golopenția decide că cele trei luni petrecute la Berlin îi permit să formuleze ca subiect de teză analiza atitudinii lui Dilthey față de sociologie (cu revenirea la Hegel și pozitivismul englez și negarea sociologiei pe linie Spencer sau Comte în Germania, care se asociază). Cf. în acest sens copia scrisorii din Berlin, 9 martie 1934, adresată Directorului filialei pariziene a Fundației Rockefeller, John V. Van Sickle. În aceeași scrisoare, Anton Golopenția cere aprobarea de către Fundație a unei vizite de lucru de trei săptămâni la Boberhaus în Silezia, urmată de înscrierea la Universitatea din Leipzig pe durata semestrului (sic) de vară 1934. La Leipzig Anton Golopenția plănuiește să studieze cu profesorul Litt, director al Institutului de Filosofie și Pedagogie, care urma să predea un curs de „Sistematică a științelor sociale”, și cu profesorul Freyer noul președinte al Societății germane de sociologie, director al Institutului de istorie a culturii și de istorie universală (fostul *Institut für Kultur und Universal-Geschichte* al lui Lamprecht), care urma să țină patru prelegeri, intitulate respectiv „Introducere în gândirea sociologică” („*Einführung in das soziologische Denken*”), „Țărănimea” („*Ueber das Bauerntum*”), „Caracterizarea poporului german” („*Das deutsche Volkstum*”) și „Oraș și sat în secolele XIX-XX” („*Stadt und land in 19 und 20, Jahrhundert*”).

Aprilie 1934: Anton Golopenția călătorește în Silezia vizitând societatea „*Schlesische Jungmannschaft*” (Löwenberg), Breslau și alte 10 orașe și sate „pentru a cunoaște realizările valului german de colonizare orientală care se făcuse simțit până în Moldova în cursul secolului al XV-lea”. Împreună cu un grup de tineri de la Boberhaus conduși de un fost elev al profesorului Gunther Ipsen (care participase la campaniile monografice organizate de Dimitrie Gusti) și locuind timp de 10 zile la o familie de țărani în Kesselsdorf, Anton Golopenția își formează o imagine asupra transformării satelor sileziene de pe urma emigrării către estul Rhenan și un început de orientare cu privire la legislația agricolă și rurală a Germaniei anilor 1930.

Vara 1934: La Leipzig, Anton Golopenția e atras de un număr de seminare organizate de *Institut für Kultur und Universalgeschichte*. El participă activ la seminarul „*Stadt und Land in 19, und 20, Jahrhundert*” condus de profesorul Freyer și prezintă în acest cadru aspectele principale ale raportului sat/oraș în România. Anton Golopenția ia parte de asemenea în mod activ la seminarele profesorului Wach („*Hegels Geschichtsphilosophie*”) și ale asistenților Dr. Pfeffer („*Konservatismus und*

Revolution in England") și Dr. Markert („*Deutschland and Polen von der Teilungen bis zur Gegenwart*"). Încadrarea politică a fenomenelor sociologice, care se practica sistematic în Institutul condus de Freyer, îl stimulează să-și revadă și concentreze informația despre România și sud-estul european și să pornească redactarea a două studii intitulate, respectiv, „*Ațiunea ideilor școlii istorice germane asupra conservatorilor noștri, Kogălniceanu-Eminescu*" și „*Ațiunea ideilor lui Schopenhauer și ale neokantienilor asupra Junimiștilor*". Anton Golopenția urmează de asemenea cursuri cu profesorii Freyer („*Einführung in das soziologische Denken*" și „*Das deutsche Volkstum*"), Krause („*Die primitivsten Naturvölker*"), Ioachim Wach („*Religionsgeschichte*"), Junker („*Geschichte der neueren Sprachphilosophie*"), Gehlen („*Kant*") și Burckhardt („*Grundzüge der theoretischen Statistik*").

3 iulie 1934: Anton Golopenția redactează pentru Fundația Rockefeller un raport de activitate intitulat „*Rapport d'activité 1933/1934 et Projet de travail 1934/35*". În proiect, Anton Golopenția propune să-și treacă doctoratul la Universitatea din Leipzig cu o teză asupra sociologiei secolului XX, provizoriu intitulată „*Die Einheit der Geschichtswissenschaft und Wilhelm Dilthey*", pe care profesorul Freyer acceptase să o conducă. El solicită (a) aprobarea de către Fundație a unei vizite de câteva săptămâni la Bonn spre a-l întâlni pe Prof. Rothacker, cel mai informat dintre istoricii germani în domeniul științelor morale ale secolelor XIX-XX și (b) înlesnirea unei scurte șederi la Freiburg i Br. pentru a-l întâlni pe Heidegger. Anton Golopenția planuiește de asemenea vacanțe de explorare, consacrate cunoașterii unor regiuni caracteristice, de natură să-i permită, la întoarcerea în România, alcătuirea unui volum de prezentare a Germaniei intitulat *Germania de azi* (precedat și pregătit de o serie de articole publicate între timp în presa românească). La Leipzig, Anton Golopenția intenționa să urmeze în anul 1934-1935 cursuri cu profesorii Litt¹⁶, Wach și Gehlen.

13 septembrie 1934: În jurnalul său, Anton Golopenția notează: „Azi că l-am isprăvit pe Trubetzkoi gândul meu e la „pretexte”-le de la Berlin. Le-aș zice mai bine „*Marginalii românești la cărți străine*”. Și le-aș începe cu un capitol „*Dezrădăcinați*” și le-aș termina cu un capitol „*România nu civilizație în sens Trubetskoï*”. Vreau să fac ceva pentru România. Să decid și eu destinele ei. Să-mi am partea la viața ei”.

23-30 septembrie 1934: Anton Golopenția participă la „*2. Südosteuropa-Kolleg*” (reuniune a tinerilor din Sud-estul Europei aflați la studii în Germania în acel moment) și prezintă o comunicare intitulată „*Hauptdaten der Geschichte des rumänischen Volkes*” (*Momente principale în istoria poporului român*)¹⁷.

29 septembrie 1934: George W. Bakeman, Administrator/The Rockefeller Foundation European Office, îi comunică lui Anton Golopenția că cererea de prelungire a bursei pe încă un an i-a fost aprobată.

¹⁶ Profesorul Litt suferise un accident în cursul verii și fusese nevoit să-și amâne cursul de „Sistematică a științelor sociale” la care se înscrisese anterior Anton Golopenția.

¹⁷ În legătură cu impresia făcută de Anton Golopenția la Boberhaus, cf. „*Boberhaus Kurze Nachrichten aus der Volksgruppe*”, 1934, nr. 9-12, p. 2.

16 noiembrie 1934: Anton Golopenția prezintă comunicarea „Acțiunea apusului asupra românilor” în cadrul colocviului săptămânal asupra Sud-Estului european de la Institutul Lamprecht din Leipzig¹⁸.

1 decembrie 1934: Într-o scrisoare adresată lui D.Gusti, Anton Golopenția scrie: „(...) sub influența prof.Freyer și a unui rând de tineri, îndeosebi din Schlesische Jungmenschaft, interesați toți de Sud-Est și de România, am fost silit să-mi însușesc statistica demografică, politică și economică românească și să gândesc serios istoria noastră și a țărilor vecine”.

1935: Alături de multe altele, cuprinse în volumul Anton Golopenția, *Scrisori*, editat de Ștefania Golopenția, rândurile următoare, extrase dintr-o scrisoare adresată gazdei sale bucureștene din Polonă 38, Dna Cristodorescu, exprimă starea de spirit a lui Anton Golopenția și atmosfera apăsătoare a anilor săi germani: „Țara aceasta în tensiune e o foarte bună școală de iubire de țară pentru străini. Prea e subliniată în fiecare clipă germanitatea celor de aci, ca să nu trebuiască să-și aducă aminte clipă de clipă că el e din alt neam. Cred că așa mă voi putea întoarce pregătit bine și totdeodată mai conștient de românitatea mea decât la plecare. Cultul pentru germani, pe care l-am avut de-a lungul tuturor anilor mei de studiu a trecut. Voi trece mai târziu pentru câțva timp în Franța ca să-l compensez. Fără intenția însă de a mai avea un cult pentru francezi. Nu-mi rămâne decât să fiu numai și numai român”. Sub imboldul acestei re poziționări, Anton Golopenția lucrează febril la un volum pe care-l intitulează alternativ „Orientare” și „Îndreptar pentru tineret”, la o înfățișare a României care figurează în dosare cu titlul „România” la o carte despre Nicolae Bălcescu și la articolul „Rostul sociologiei” pe care plănuiește inițial să-l scrie pentru volumul omagial dedicat lui Dimitrie Gusti.

18 ianuarie 1935: Anton Golopenția ține conferința „Începuturile Principatelor și problema originii românilor” la Institutul de Istorie a culturii și de istorie universală de la Leipzig.

20 septembrie 1935: Într-o scrisoare adresată lui Tudor Vianu, Anton Golopenția îi vorbește despre teza sa de doctorat al cărei subiect (acceptat de Prof. Freyer) a evoluat spre „*Das Problem der Politique positive*”. *Der Ertrag des französischen Positivismus für die Grundlagen der Erforschung der geschichtlichen Wirklichkeit*” (analiză a „intențiilor lui Saint-Simon și a operei lui Comte, Quételet și Le Play).

26 septembrie – 8 octombrie 1935: Anton Golopenția participă la „3. Südosteuropa-Kolleg” împreună cu Iacob Mihailă care pregătea o teză în ergonomie la Universitatea din Hamburg. Anton Golopenția prezintă comunicarea „*Starea socială și frământările politice din România în jumătatea a doua a secolului al XIX-lea*”.

10 octombrie 1935: Într-o scrisoare către D.Gusti Anton Golopenția îi împărtășește planurile lui de lucru la întoarcerea în România: „(...) în țară aș vrea să mă arunc de la început pentru câțiva ani în munci și lucrări concrete: să lucrez la Fundație, la Seminar, cercetări monografice și de istorie socială (veacul nostru al

¹⁸ E vorba de *Institut für Kultur und Universalgeschichte* condus de Hans Freyer.

XIX-lea mă pasionează tot mai mult). Trebuie să compensez acești doi ani de teorie și de îndepărtare de la faptele românești”.

Octombrie 1935: Anton Golopenția obține o bursă pentru perioada 1935-1936 de la Fundația Humboldt.

17 aprilie 1936: Anton Golopenția ține comunicarea „*Rostul științelor sociale*” la Seminarul de filosofie al Prof. Gehlen de la Universitatea din Leipzig¹⁹.

August 1936: La cererea lui Dimitrie Gusti, Anton Golopenția se deplasează la Berlin spre a studia expoziția „*Deutschland*” și a desprinde învățăturile pozitive și negative care sunt de tras în vederea organizării pavilionului românesc de la Expoziția universală de la Paris (1937). Rezultatul acestui studiu este un raport critic amănunțit de peste 30 p. intitulat „*Informație cu privire la expoziția „Deutschland” și propuneri în privința pavilionului românesc de la Expoziția internațională din 1937*”. Partea a doua a acestui raport a fost publicată postum (cf. secția C.nr.164 și secția D., nr.32 în prezenta Biobibliografie).

Într-o scrisoare din 25 noiembrie 1936, Petru Comarnescu îl informează pe Anton Golopenția că l-a recomandat pentru editarea critică a operei lui Vasile Conta la Editura Fundațiilor Regale și că plănuiește să dea curs propunerii lui Anton Golopenția de a recomanda lui Al. Rosetti traduceri din Klausewitz și Junger.

27 noiembrie 1936: Susținerea orală a tezei de doctorat *Die Information der Staatsführung und die uberlieferte Soziologie* (Informarea conducerii statului și sociologia tradițională). Din comitetul de teză fac parte Profesorii Hans Freyer și Gehlen. Teza este acceptată de Facultatea de Filosofie a Universității din Leipzig, Anton Golopenția obținând titlul de Doctor în științe sociale.

29 noiembrie 1936: Anton Golopenția se întoarce în România.

1937: Anton Golopenția funcționează ca Director în cadrul Institutului Social Român (I.S.R.), ca Redactor al revistei „*Sociologie Românească*” și ca Inspector la Fundația Regală „*Principele Carol*”. El va rămâne Director în I.S.R. și Inspector la Fundație până în anul 1940 și va asigura redacția „*Sociologiei Românești*” până în anul 1942.

Începând din 1937 Anton Golopenția funcționează ca profesor asistent onorific (= fără salariu) la Catedra de Sociologie, Etică și Politică a Universității din București; provizoratul se va prelungi până în anul 1940. Anton Golopenția ține seminare de Introducere în Sociologie cu tema „*Elemente pentru o teorie a națiunii*” la Seria B – studenții din anul III în Geografie, Istorie, Filologie (literele M-Z). Între studenții lui Anton Golopenția se numără în această perioadă Nicolae Economu și Tatiana Slama.

15 iulie 1937: Anton Golopenția este membru fondator²⁰ al Asociației Științifice pentru Enciclopedia României (A.S.P.E.R.), constituite în scopul (a)

¹⁹Titlul german e „*Studien und Probleme der sozialen Wissenschaften*”, cf. scrisoarea lui Anton Golopenția către I. Mihailă din 22 aprilie 1936.

²⁰Mai exact „Aderent din momentul constituirii, lipsă la semnarea actului constitutiv, cooptat de prima Adunare Generală. Ca și acesta, citatele care urmează sunt extrase din art. 1 și 41 din Actul constitutiv și statutele Asociației Științifice pentru Enciclopedia României, București: Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului, Imprimeria Națională, 1938.

întocmirii „unei Enciclopedii sociale a României, politică-administrativă, economică și culturală” și (b) al întemeierii „unui centru de informație și documentare românească, propriu, sau în colaborare cu alte asociații și Instituțiuni pentru pregătirea materialului necesar Enciclopediei sociale a României”. El îndeplinește, de asemenea, alături de Constantin Flondor, Florin Oromolu și Lazăr Ionescu, funcția de cenzor în cadrul Comitetului de Cenzori al A.S.P.E.R. În afară de contribuțiile publicate în volumul II al Enciclopediei, Anton Golopenția urma să redacteze partea I.4. „Viața morală și spirituală socială” (împreună cu D. Gusti, Mircea Vulcănescu și H. H. Stahl) a volumului V (conform așa-numitului „Proiect I”, Există însă și un „Proiect II”, mai dezvoltat, în care Anton Golopenția apare la următoarele rubrici ale aceluiași volum V. Creația culturală: (a) capitolul „Mișcări în masa poporului românesc” („istoric lucrat de tineri cu metoda sociologică, echipa Golopenția”)²¹; (b) la capitolul „Creația cultă. A. Condiții sociale”, subcapitolele „1. Așezare. 2. Trecut (în Vechiul Regat; de la boieri și târgoveți la burghezia modernă; în Transilvania: ascensiune de oieri și emancipare de iobagi); 3. Structura socială a orașenimii românești (conducători politici, conducători spirituali, conducători economici, inteligența, burghezia mare, mijlocie și mică, funcționarii rurali, rolul elementelor alogene”; (c) la capitolul „Realizări (ale creației culte)”, articolele „Sociologie”, „Antropogeografia și geopolitica” (împreună cu I. Vintilescu), „Silvicultura” (cu Tănăsescu), „Previziuni sociologice, calculul conjuncturilor”; (d) la capitolul „Cultura țărânimii”, care urma să fie pregătit de „Echipa Golopenția”, Anton Golopenția e prevăzut cu redactarea articolelor „Îmbrăcăminte” (împreună cu Oprescu și Dna Enăchescu), „Forme mixte [de economie țărănească] (migrațiuni sezoniere, ocupații anexe, pendulații spre oraș)” și „Instrucția școlară”; (e) la capitolul „Creația cultă”. „B. Evoluția istorică”, subdiviziunile „A. Caracterizare. Creație cultă, transmiterea și conservarea operelor ei” și „Evoluția istorică. Condiționări sociale” („elita” creatoare recrutată din fețe bisericești v. 14-19²² și din boieri v. 18-19 din burghezie v. 19-20, în Ardeal, v. 18-20; se creează pentru cler și boieri v. 14-18, pentru burghezie v. 19, pentru întreg poporul v. 19-20”); (f) în sfârșit, la capitolul „Personalități culturale”, Anton Golopenția e prevăzut cu redactarea articolelor „Damaschin Bojinca”, „Ion Ionescu de la Brad” și „Eftimie Murgu”.

Iulie-septembrie 1937: După Ion Ponea, care fusese Inspector al Echipei Regale studențești din Căianul-Mic (județul Someș) în vara anului 1937, Anton Golopenția asigură această funcție deplasându-se în mai multe reprize la fața locului. Echipa va construi o cooperativă în sat²³.

Septembrie 1937: Anton Golopenția e concentrat pe zonă ca sergent T.R., ctg.1938, Reg.1 Artilerie Grăniceri.

²¹ O formulare anterioară, mai detaliată, în cadrul aceluiași „Proiect II”, este: Aluviuni (infiltrații, colonizări), războaie, ocupații (istoric lucrat de tineri cu metodă sociologică) (Echipa Golopenția).

²² v. = veacul; nu am întregit abrevierile spre a nu îngreuna lectura acestui plan încă foarte aproape, după cum se vede din formularea lui ultra-rapidă, de gândul inițial.

²³ În auto-recenzia la 60 sate românești publicată în „Sociologie românească” (nr. 7-12, p. 630), Anton Golopenția scrie: „Autorul acestei recenzii și-a refuzat, de pildă, în vara 1937 când a condus echipa din Căianul-Mic (Someș), plăcerea de a aduna material pentru monografia acestui sat de agricultori cu ocupația anexă a negoțului de ceară spre a putea reuși în efortul de a construi cu ajutorul localnicilor clădirea cooperativei din sat” p. 630).

19 septembrie 1937: din Florența, Petru Comarnescu îi amintește lui Anton Golopenția de un proiect al anilor de studiu în Germania la care știe că acesta ține deosebi: „Nu uita să scrii Bălcescul plănuit pentru premiile scriitorilor tineri”.

Octombrie 1937: Anton Golopenția e la Paris, împreună cu Octavian Neamțu, spre a-l ajuta pe D.Gusti la Comisariatul pavilionului românesc de la Expoziția universală. Alături de Grigore Popa, venit cu același prilej, Anton Golopenția plănuiește printre picături o revistă intitulată „Pagini filosofice”.

1938: La începutul anului 1938, Anton Golopenția lucrează la redactarea unui „Îndreptar pentru cercetările monografice ale echipelor”²⁴.

Mai 1938: În cursul anului școlar 1937-1938, Societatea Română de Științe Economice și Sociale organizează „Școala liberă de științe politice și sociale”. Anton Golopenția figurează în program cu cursul special „*Procedee de organizație ale informației, propagandei și presei*” (date de predare: 2, 9, 16, 23 și 30 mai). Acest curs se încadra în cursul general „*Metodologia generală și specială a științelor sociale*”, predat în fiecare luni pe răstimpul noiembrie 1937 - mai 1938 de o echipă din care făceau parte, alături de Anton Golopenția, Mircea Vulcănescu, „*Tehnica muncii intelectuale*”, H. H. Stahl, „*Metodologia sociologică*”, N. Georgescu-Roegen, „*Statistică și sociometrie*”, N. Romașcanu, „*Organizația și administrația întreprinderilor*”. Alte cursuri generale predate în cursul anului 1937-1938 la Școala liberă de științe sociale și politice au fost: „*Problemele generale ale lumii de azi*” (predat marțea de echipa Al. Văllimărescu, M. Eliade, N. C. Angelescu și Dr. D. C. Georgescu), „*Tendențele economiei contemporane*” (predat miercuria de D. N. Cornățeanu, N. Mavrocordato, P. Sterian, Al. Neagu, Al. Tomoroveanu și C. Pandele), „*Evoluția recentă a concepțiilor juridice*” (predat în fiecare joi de echipa F.Poulopol, René Râmniceanu, P.Fivoreanu și M. Durma) și „*Politica Contemporană*” (predat în fiecare vineri de C.Enescu, Ervin Antonescu și M. Antonescu).

30 iunie 1938: Într-o scrisoare adresată Profesorului Gusti, Anton Golopenția îi împărtășește „Spre încuviințare” următoarele planuri de cercetare „făurit(e) lunile din urmă”: „O monografie redusă ca dimensiuni a Cornovei cu Pop (care de dragul ei ar fi renunțat la o lună de Cehoslovacia) și Ștefania Cristescu. Studiul unei regiuni care pune probleme administrative: Munții Apuseni, Maramureșul, Bihorul, Hunedoara spre a înfățișa situația într-o serie de hărți (meserii anexe, raza târgurilor etc.). Ar fi un fel de experiment în vederea capitolelor sociologice propriu-zise ale hărții sociologice a României). O anchetă cu toate echipele pe tot întinsul țării pentru a stabili ținuturile naturale, satele de meșteșugari (găzari, olari, negustori de ceară, păr de porc, lemnărie etc.). Ori câteva studii pentru Sociologie, Arhiva și volumul de tipuri de sate; comerț ambulant la Cornova, sate de contact între români și sași, unguri și români”.

Septembrie 1938: Împreună cu Tudor Posmantir, Anton Golopenția filmează „Echipa, oamenii, locurile” din Căianul-Mic. În cursul acestei luni, Anton

²⁴ Vezi nr. 104 în secția B. a prezentei Biobibliografii.

Golopenția se ocupă în fapt de un film despre activitatea echipelor studențești pe întreg cuprinsul țării. Filmul, care urma să fie prezentat la Congresul Internațional de sociologie de la București, a fost realizat pe baza unui scenariu alcătuit de Anton Golopenția.

20 noiembrie 1938, orele 20: Anton Golopenția ține la radio conferința intitulată „Cercetările monografice ale echipelor regale studențești”²⁵. Textul conferinței va fi publicat în revista „Căminul Cultural” a cărei redacție e asigurată de O. Neamțu, (Cf. nr.89 din secția B a prezentei Bio-bibliografii). În lunile noiembrie și decembrie, Anton Golopenția conduce prelucrarea statistică a datelor culese de echipe.

4 decembrie 1938: Anton Golopenția înaintează următoarea „Propunere pentru planul de acțiune pe anul 1939 al Institutului de Cercetări Sociale al României”: „I. Cu institutele federalizate²⁶ studiul unei regiuni (Cadrilater); II. Cu Echipele de cercetări ale Secției sociologice și ale Institutelor Regionale: monografii de sate tipice pentru câte o regiune rurală a țării; III. Cu Căminele culturale și Echipele de acțiune ale Serviciului Social: monografii sumare de sate și anchete în vederea Hărții sociologice a României; IV. Anuarul Institutului de Cercetări Sociale al României (istoria, mijloacele, realizările și planul de lucru al fiecăruia din Institutele de cercetare românești)”. Anton Golopenția propune de asemenea ca, alături de „Arhiva pentru știință și reformă socială”, „Sociologie românească” și „Archives de sociologie”, I.C.S.R. să scoată și o revistă intitulată „Politică românească”, redactând un Proiect în acest sens²⁷.

4 decembrie 1938: Anton Golopenția îi prezintă lui D.Gusti un referat asupra cercetării monografice a țării de către I.C.S.R. în care recomandă ca în locul studierii monografice a fiecărui sat (cca 3250-3750 monografii de câte 32 p. pe an în cei 4 ani prevăzuți, cost total 220 milioane), să se efectueze în fiecare an 150 monografii (a câte 3-400 p.) de sate tipice din diferite zone rurale ale țării + tabloul sumar al regiunii (cost de ansamblu: 25 milioane lei).

Între 1938 și 1939: Anton Golopenția va fi implicat intens, împreună cu H.H.Stahl și Octavian Neamțu, în munca de organizare și îndrumare a Serviciului Social. Anton Golopenția se ocupă de alegerea viitoarelor plăși model, de prelucrarea rapoartelor de recunoaștere și conduce lucrările „Biroului de cercetări și planuri de

²⁵ Această conferință se leagă de promulgarea legii Serviciului Social obligatoriu, în virtutea căreia toți studenții din România urmau să lucreze pe un timp limitat în cadrul Echipelor Regale, menite să cerceteze realitatea sătească sau să acționeze direct pentru ameliorarea ei. Emisiunea urma să familiarizeze publicul larg cu cercetările monografice deja efectuate de echipele studențești conduse de profesorul Gusti.

²⁶ Creat prin aceeași lege a Serviciului Social, Institutul de Cercetări Sociale al României reunea (federaliza) un număr de 50 de institute de cercetare științifice existente în țară la acea epocă. Printre ele se număra și Institutul Social Român.

²⁷ Anton Golopenția va persista în această încercare. Într-o scrisoare datând din august 1939, Mihai Pop îi scrie: „Pentru primul număr al Politicii Românești ce vrei tu, fie un articol despre necesitatea creării unor Centre rurale de statistică, sau despre Sistematizarea și standardizarea satelor, adică creere de sate tip, sau despre Tehnicizarea plaselor de șes, sau dacă vrei chiar despre organizarea colectivă a celor de sub trei hectare, asta de la mine. De la băieți, Retegan despre Ambulanți, legiferarea lor. Costescu despre Tocmelile agricole. Popa despre Cooperative de lucru manual al fetelor. Moldoveanu: Modernizarea agriculturii pe categorii de proprietate și prin etape. Bârlea despre Bibl(iotec)ă sătești și altele dacă mai vrei. Alege și tu și scrie”.

lucru necesare în plășile model". El recomandă ca probleme de luat în studiu în cadrul oferit de Serviciul Social „Exodul rural la București” și „Acțiunea de modernizare a Serviciului Social”; ca locuri în care să se efectueze cercetări „Basarabia, frontul apusean al Carpaților (din Hațeg, prin părțile moșilor și Bihor, în Maramureș) și Cadrilaterul”.

15 ianuarie 1939: Anton Golopenția participă la lucrările „Comisiunii pentru examinarea anteproiectului de lege pentru proprietatea agricolă” la Ministerul Agriculturii și Domeniilor (Direcția economie agrară).

În cadrul I.C.S.R. Anton Golopenția conduce Direcția Publicațiilor²⁸. Conform articolului 5 din *Regulament de funcționare a direcțiilor*, „Direcția Publicațiilor are următoarele atribuții: a. Publică în buletinul Institutului; b. Publică revista „Sociologie Românească”; c. Publică revista „Archives de Sociologie Roumaine”; Publică în colecții speciale toate rezultatele cercetărilor întreprinse de Institut; d. Publică orice lucrare aprobată de conducere”.

1 iulie 1939: La invitația Direcției Tineretului din Serviciul Social, Anton Golopenția ține lecții pregătitoare despre (a) Institutul de Cercetări Sociale al României; (b) Cunoașterea României prin cercetările monografice; și (c) Plășile model, la școlile de comandanți de la Valea Vinului (24-27 februarie, 17-20 mai), la Școala de comandante a Serviciului Social de la Broșteni (11-15 mai, 10-12 iunie), la Școala de șefi de Echipă de la Pietriș (25-28 mai), la Școala de șefi de Echipă de la Poiana Câmpina (2-5 mai), și la Școala de șefe de Echipă de la Făgăraș (10-20 iunie). La Pietriș, Anton Golopenția inițiază cercetarea situației celor 5 sate ce depindeau de domeniul Pietriș. El inițiază de asemenea cercetarea problemei țăranului devenit muncitor de fabrică (la Poiana Câmpina) și o anchetă sanitară la Școala de la Făgăraș.

Anton Golopenția preia conducerea Direcției Planificării și Publicațiilor I.C.S.R. (subdirector Mihai Pop), la care se detașează „comandanții” N.Betea, Miron Constantinescu, Corbea Cobzaru Mărculescu, C.Pavel, Mircea Tiriung și Zamora.

În vederea pregătirii celui de al XIV-lea Congres Internațional de Sociologie (care urma să aibă loc la București între 29 august și 14 septembrie 1939) și în calitate de Director al Planificării și Publicațiilor, Anton Golopenția recomandă editarea volumului „*Die soziale Struktur der rumänischen Landwirtschaft* în colecția International Agricultural Conference, editat de Profesorii Gusti și Ionescu-Sisești, îngrijit de Profesorul Cornățeanu și Golopenția” și anunță că volumul 60 de sate va fi dat la tipare pe data de 15 martie 1939.

Alături de Cristina Galitzi Brătescu, Traian Herseni și D.C. Georgescu, A.G. lucrează la volumul de prezentare critică a publicațiilor de sociologie generală apărute în lume în anii 1937-1938, care urma să fie tipărit în vederea Congresului sub titlul *La Sociologie générale*²⁹.

6 aprilie 1939: În numele comitetului de organizare a programului, Cristina Galitzi îi scrie lui Anton Golopenția cerându-i să prezinte la Congresul internațional

²⁸ Direcția Publicațiilor va deveni ulterior Direcția Planificării și Publicațiilor.

²⁹ Cf. cronică intitulată „Institutul de cercetări sociale al României. Activitatea Direcțiilor”, „Sociologie românească” IV (1939), nr. 4-6 (aprilie-iunie), p. 333.

de sociologie de la București o comunicare cu subiectul: „1. Structura socială a poporului român. 2. Monografia comparativă a mai multor regiuni. 3. Cercetare și acțiune în munca Serviciului Social. 4. Cercetările de sate și orașe în România”.

Anton Golopenția înaintează lui D.Gusti un „Memoriu cu privire la constituirea unei Uniuni a cercetătorilor și a acțiunii sociale din Europa de răsărit” (care să publice un volum intitulat *Cercetare și acțiune socială în Europa de răsărit*) cu prilejul Congresului Internațional de Sociologie de la București.

20 aprilie 1939: Anton Golopenția se căsătorește cu Ștefania Cristescu, licențiată în Filosofie (1930) și Litere (1930), elevă a profesorului Gusti care mersese la specializare în Franța studiind cu profesorul Marcel Mauss.

12 iunie 1939: Prin adresa nr. 167, Dan Botta (Director) și Ion Veverca (Redactor) îi solicită lui Anton Golopenția un articol de 40 p. pe problema „Gospodăriile țărănești” pentru vol. IV, *Instituții și întreprinderi economice ale Enciclopediei României*. Termenul fixat este 15 august 1939.

2 iulie 1939: În „Curierul Serviciului Social”, nr.4, la p.8, nota „Monografiile sumare întocmite” specifică: „Echipele studențești ale campaniei II (1938) au întocmit între altele și 30 de monografii sumare, întocmite potrivit îndreptarului tipărit în „Pagina cercetărilor”³⁰ din numărul acesta al „Curierului”. Un număr de 20 din aceste monografii vor fi tipărite în volumul „50 (sic!) de sate românești cercetate de Echipele studențești în vara 1938”³¹. Aceste monografii au fost completate și puse la punct sub conducerea camaradului Anton Golopenția, de o echipă compusă din: Mircea Tiriung, Ștefan Popescu, C.Pavel, Gh.Retegan, Gh.Meniuc”. Titlul lucrării și dimensiunile ei se vor modifica ulterior.

23 septembrie–15 octombrie 1939: Al doilea stagiul de cercetare al echipei monografice Dâmbovnic-Argeș.

18 octombrie 1939: Anton Golopenția un proiect intitulat „Facultatea de Științe Sociale”.

Octombrie–noiembrie 1939: Anton Golopenția e concentrat la Silistra (regimentul 1 artilerie grăniceri) și află din ziare vestea suspendării Serviciului Social, a dizolvării I.C.S.R., a întreruperii apariției revistei „Sociologie românească” și a stopării publicării volumelor pregătite pentru Congresul de Sociologie.

15 ianuarie 1940: Anton Golopenția decide să renunțe la postul de asistent onorific. Motivele acestei decizii sunt expuse într-o scrisoare către D.Gusti din 15 ianuarie 1940: „Cred că nu e bine să renunț la posibilitatea de a intra la Institutul Central de Statistică. Vremurile sunt nesigure, iar eu căsătorit. Trebuie să caut, dar, să am un post la stat, care să ofere o leafă când sunt concentrat și o pensiuie, în cazul că pier în război. Voi putea lucra destul pentru Institutul de Științe Sociale și în

³⁰ Este vorba de „Monografia sumară a satului” de Anton Golopenția cf. secția B, nr. 97 în prezenta, Bio-bibliografie.

³¹ O altă variantă a titlului celor 60 sate românești a fost *Starea de azi a satului românesc. Rezultatele cercetărilor din vara 1938, ale Echipelor Regale Studențești*, prelucrate sub conducerea lui D.C. Georgescu și A. Golopenția (cf. „Sociologie românească”, an IV, 1939, nr. 1-3, copertă interioară).

această condiție și voi evita să devin un bugetivor al lui. Cred, la fel, că e bine să încuviințați să nu mai funcționez ca asistent onorific. Nu vreau să intru în universitate pe poarta din dos a vechimilor, dinainte de momentul când voi fi socotit demn de numire. Iar, ca să intru pe merit, am nevoie de timp ca să scriu și public ceva. N-am putut face mare lucru până acum pentru că am avut în seamă într-una îndatoririle a două-trei posturi. Iarna aceasta nici nu pot termina tot ce-mi cer Cercetările echipelor, Sociologia și Archives, dacă nu-mi sporesc astfel orele de lucru disponibile". Cum această scrisoare, nedeschisă, a rămas printre hârtiile personale ale lui Anton Golopenția, e probabil că ea nu i-a fost înmănată profesorului.

2 martie 1940: Nașterea Sandei Golopenția, fiică.

21 martie 1940: Anton Golopenția, șomer, îi scrie lui Brutus Coste: „Mi s-a copt în cap o înfățișare a stării prezente a țărânimii noastre. Dar îmi lipsește calmul de a o redacta cum se cade. Rosetti ar fi dispus să mi-o tipărească. Mă tot pregătesc, la fel, în vederea unei prezentări a planingului teritorial (coordonarea regiunilor)".

1 aprilie 1940: Anton Golopenția este numit Inspector General Statistic la Institutul Central de Statistică.

August 1940: Anton Golopenția face parte din grupul celor 25 de experți și tehnicieni ardeleni (sub președinția lui Valeriu Pop) convocați spre a colabora la întocmirea lucrărilor tehnice necesare delegației române la Arbitrajul de la Viena³².

August 1940: Împreună cu Nicholas Georgescu-Roegen și cu Sabin Manuila, Anton Golopenția face parte din grupul de experți statistici care transportă la Arbitrajul de la Viena materialul original al recensământului din 1930. Materialul nu este consultat. În convorbirea avută pe această temă, Nicholas Georgescu-Roegen își amintește: „La dus, trenul [conținând materialele originale ale Recensământului din 1930, S.G.] era să fie atacat de unguri. La întors, ardelenii loveau cu pietre. Anton Golopenția a încercat să se arunce din tren" (18 iunie 1976).

Anton Golopenția înaintează lui Lugojeanu un rând de propuneri pentru activitatea Comisiei instituite la Ministerul de Externe³³ „pentru adunarea documentării, ce ar putea fi eventual utilă la viitoarea conferință a păcii".

Anton Golopenția participă la întocmirea chestionarelor pentru Recensământul din 1941.

1941: Anton Golopenția este fondator și „membru în comitetul de direcție" al revistei bilunare „Geopolitica și geoistoria". Revista română pentru sud-estul european (alături de Gheorghe I. Brătianu, Sabin Manuila, Mircea Vulcănescu și Ion Conea). Redacția și administrația revistei (care își încetează apariția în 1944) se află la Institutul Central de Statistică.

³² Din acest grup făceau parte Sabin Manuila, N. Georgescu-Roegen, avocat Cornel Popa (Cluj), Victor Hodor (Someș), Ing. Oprean (Direcția Apelor, Ministerul Comunicațiilor), Dir. General Caliani (Ministerul Educației Naționale), Ing. Inspector General Hossu (Direcția Generală C.F.R.), profesorul Ștefan Manciulea (Blaj). Cf. „Universul", an 57 (1940), nr. 236 (28 august), p. 7.

³³ Din comisie făceau parte V. Bădulescu, V. Pella, Sabin Manuila și Dinu Hiort.

Mai 1941: Anton Golopenția se numără, alături de Gheorghe I. Brătianu, C. Daicoviciu, C. Rădulescu-Motru, S. Mehedinți, Ion Simionescu, General Constandache, Scarlat Lambrino, Mircea Vulcănescu, Ion Conea, Col. Gheorghiu etc. printre semnarii Memoriului către Conducătorul Statului, prin care „se făcea propunerea să se porceadă de îndată la săparea sistematică și integrală a cetăților dace, din munții Sebeșului, cu mână de lucru în primul rând studențească și sub conducerea specialiștilor în materie de la universitățile noastre”³⁴.

Septembrie–octombrie 1941: În calitate de Inspector Statistic, Anton Golopenția este delegat de I.C.S. și Comitetul Central al Consiliului de Patronaj al Operelor Sociale să viziteze județele Câmpulung, Baia și Suceava spre a lua contact cu membrii Comitetelor județene și municipale și a controla constituirea și activitatea acestora.

24 noiembrie 1941: Se deschid cursurile Institutului de Statistică, Actuariat și Calcul încadrat la Facultatea de Științe a Universității din București (Director: Prof. Octav Onicescu), Anton Golopenția este membru al corpului didactic (alături de N. Ciorănescu, N. Georgescu-Roegen, Sabin Manuila, P. Sterian, R. Moldovan, Dr. D. C. Georgescu, Gh. Mihoc, S. Gheorghiu, Al. Pantazi, V. I. Protopopescu, Gr. Moisi, N. Teodorescu și Ing. C. Petrescu)³⁵ Anton Golopenția și Mircea Biji predau cursul intitulat „Statistică și realitate națională”.

Noiembrie 1941: Din ordinul Marelui Antonescu³⁶, Institutul Central de Statistică începe, la sfârșitul anului 1941, pregătirea lucrării de identificare a românilor de peste Bug cu o echipă de 15 (ulterior 18) funcționari ai I.C.S., condusă de Anton Golopenția. Scopul anchetei este, în formularea lui Anton Golopenția, „nu numai (...) identificarea populației românești a localităților cunoscute ca românești din rapoartele unităților militare românești din scrierile privitoare la românii de peste hotare, ci și controlarea întregului spațiu aflător între Bug și front pentru depistarea și a așezărilor încă necunoscute la sud de linia Uman-Harcov din Ucraina”. Echipa se deplasează peste Bug la 19 decembrie 1941 pentru o primă cercetare (Nikolaiev, Valea Hoțului, răspândire în sub-echipe pe un teritoriu mai amplu) care va dura până în februarie 1942.

³⁴ Cf. „Geopolitica și geoistoria”, an II, 1942, p. 99.

³⁵ Enumerați în ordinea în care apar în program.

³⁶ D. Gusti menționează, în Comentariul său la studiul *Știința și pedagogia națiunii*, următoarea telegramă, trimisă din Tiraspol Institutului de Științe Sociale de către Guvernatorul civil, Gh. Alexianu la 20 noiembrie 1941: „Dorim a face o lucrare cu caracter științific despre pământul, oamenii și viața (sic!) din Transnistria, vă rog să binevoiți a-mi desemna un specialist”. Ca rezultat, Institutul trimite trei echipe conduse de Traian Herseni, Anton Golopenția și H.H. Stahl. Echipa Herseni se compunea din N. Al. Rădulescu (geografie umană, economie și raportul natură-cultură), Dr. I. Făcăoaru și D-na T. Făcăoaru (antropologie), D. Șandru (limbă), Gh. Pavelescu (concepții despre lume, viață, obiceiuri), Liviu Rusu (muzică populară), Ion Donciu (literatură populară), Donodini (fotograf), Aurelian Popescu (administratie). Echipa a efectuat cercetări între 13 ianuarie și 7 februarie 1942 în regiunile cu populație moldovenească mai compactă din Transnistria: Speia (jud. Tiraspol), Vasilcău (jud. Dubăsari) și Handrabura (jud. Ananiev). Echipa condusă de H.H. Stahl se compunea din Gh. Serafim și C. Durdun și a făcut cercetări la Mălăești (jud. Tiraspol) și Ciuceni (jud. Orhei). Echipa Anton Golopenția este „trimisă” de Institutul de Științe Sociale doar în măsura în care Anton Golopenția și alți membri ai ei (sau vizitatori) continuă să colaboreze la lucrările acestuia. Tehnic, bugetar și administrativ, echipa lucrează în cadrul și cu personalul Institutului Central de Statistică.

27 martie 1942: Cu prilejul vizitei reprezentanților din București ai presei străine, Dr. D. C. Georgescu, Dr. P. Vlad și Anton Golopenția vorbesc despre activitatea Institutului Central de Statistică³⁷.

11 aprilie 1942: Prin decizia nr.27433 din 11 aprilie 1942 de delegare a atribuțiilor de direcție în Institutul Central de Statistică, Anton Golopenția este delegat cu conducerea Oficiului de Studii și Publicațiuni³⁸ și a statisticii învățământului cultelor și artelor (*Delegări de atribuții*, „Cronicarul Central de Statistică”, an I, 1942, nr.1 august, p. 21).

14 aprilie 1942: În calitate de Director al Oficiului de Studii, Anton Golopenția rostește un cuvânt de bun rămas la moartea lui Eugen Pop-Păcuraru, Șeful Secției de studii minoritare din I.C.S. Textul a fost publicat și figurează la nr.130 în secția B. a prezentei Bio-bibliografii.

Ca Director al Oficiului de Studii și Publicațiuni din I.C.S. Anton Golopenția preconizează și realizează un buletin intern al I.C.S. numit „Cronicarul Institutului Central de Statistică”³⁹ și definit după cum urmează: „Rostul acestui buletin este să ne îngăduie tuturor celor ce conlucrăm în cadrul Institutului Central de Statistică să rămânem în legătură strânsă, deși lucrăm risipiți în atâtea plăși și județe și aci în București în nenumărate secțiuni și în multe clădiri depărtate unele de altele. Vor apărea în el atât știrile mai însemnate cu privire la Institut cât și cu privire la fiecare din noi”, iar, mai departe, la aceeași pagină: „Materialul destinat buletinului va fi predat directorului Oficiului de Studii”.

2 august 1942: Lucrările propriu-zise ale echipei de identificare a românilor de peste Bug încep la 2 august 1942 când au fost primite toate autorizațiile cerute de organele administrative și militare din Ucraina precum și trei mașini Stoewer. Ele vor dura până în mai 1943. Echipa a cercetat Crimeea, Litoralul Mării de Azov (Melitopol) (Pavel, Levente, Cerpică, Corbea, Cornel Mănescu); Rostov, Bazinul Donețului, Litoralul Mării de Azov (Marinpol, Taganrog) (Golopenția Vidican, A. Rațiu, Ștefan Popescu) și regiunea Harcov, Kiev, Vinița, Proscurov (Retegan, Dr. Seidel, Economu, O. Bârlea, Levente). Cercetând comună de comună 55 plăși din 13 județe ale guvernământului Nikolajev (unde se aflau majoritatea așezărilor vechi românești din Ucraina de peste Bug), echipa identifică 42 de sate românești sau cu cartiere românești distincte totalizând 90 000 suflete (25 000 familii). Echipa iden-

³⁷ Cf. „Cronicarul”, I (1942), p. 25; „Vizite străine în Institut”.

³⁸ Oficiul de Studii număra cca 60 de specialiști a căror funcție consistă, în concepția lui Anton Golopenția, nu numai în a prepara datele statistice necesare la un moment dat, ci și în a prevedea ceea ce se va cere știut într-un viitor mai mult sau mai puțin apropiat. El efectua o muncă de traducere, schimb de publicații, editarea de periodice, statistici pe teme date etc. Periodicele a căror apariție e asigurată de Oficiul de Studii sunt: „Analele statistice ale României” (două volume publicate; zațul volumului 3, a fost spart); „Comunicări statistice” (adresat, ca și „Sociologie românească”, unui public larg și conținând primele date statistice care apar în perioada de frământări și căutări de după război); „Cronicarul”, menit să asigure legătura cu serviciile exterioare ale I.C.S. (din care au apărut trei numere) și „Agenda statistică” (din care au apărut două numere).

³⁹ Primul număr al „Cronicarul”-ui apare la 1 august 1942, pe când Anton Golopenția se afla din nou în Transnistria.

tifică de asemenea oieri români răzleți în Crimeea și prospectează zonele locuite de români din dreapta și stânga Niprului⁴⁰.

1 octombrie 1942: În cadrul premiilor cu subiecte date, instituite de revista „Geopolitica și geoistoria”, Ion Conea și Anton Golopenția donează 5000 lei pentru cea mai bună lucrare cu tema: „Ținutul Porților-de-Fier în funcția lui istorică românească” Dată prevăzută pentru predarea manuscriselor era 1 octombrie 1942 (Cf. „Geopolitica și geoistoria”, II, coperta interioară).

Noiembrie 1942: Sosesc, pe răstimpuri scurte, în vizite de studiu la „echipa de peste Bug”, C. Brăiloiu (noiembrie 1942)⁴¹, și D. Gusti (septembrie 1942)⁴².

Ca Director al Oficiului de Studii Anton Golopenția preconizează o campanie de retipărire sistematică a lucrărilor de statistică efectuate în România înainte de activitatea I.C.S. și lucrează intens la volumul Dr. Leonida Colescu. *Analiza rezultatelor recensământului general al populației României din 1899* (publicat de I.C.S. în 1944). În prefața la acest volum, Dr. Sabin Manuila menționează: „Colaboratorii mei care au depus râvnă la realizarea acestui plan, în primul rând d-l Anton Golopenția, directorul Oficiului de Studii și locțiitorul d-sale, d-l Tudor Stoianovici⁴³, și-au câștigat merite reale prin munca lor și țin să le exprim și în acest loc cele mai calde mulțumiri” (p. 5).

6 februarie 1943: se organizează în sala Bibliotecii Institutului Central de Statistică din str. Brezoianu o Expoziție de prezentare a rezultatelor de identificare a românilor de peste Bug din regiunea Voznesensk și Kirovo. Expoziția conținea material documentar (fotografii, țesături, icoane, scrisori) destinat colecțiilor Muzeului de Artă Națională din București și Parcului etnografic al Universității din

⁴⁰ Într-o convorbire avută cu B. Zilber, acesta a menționat un episod despre care nu dispunem de informații suplimentare: „În Transnistria, în anul 1942, Anton Golopenția fusese arestat pentru că a dus bani la evrei deportați acolo. A intervenit Sabin Manuila la Antonescu pentru a-l elibera” (30 mai 1976).

⁴¹ C. Brăiloiu e însoțit de tehnicianul Gheorghe Adăscăliței, zis „Edison”, care se va ocupa de înregistrările muzicale. Atât vizita lui C. Brăiloiu cât și vizita lui D. Gusti marchează antrenarea, în activitatea echipei „de peste Bug”, a Institutului de Cercetări Sociale.

⁴² D. Gusti, care s-a deplasat la Odesa, Chișinău, și Tiraspol în septembrie 1942, a prezentat activitatea Echipei Golopenția în Comentariul menționat în nota 29. Reproducem pasajul întrucât D. Gusti este printre puținii care au dat informații precise pe această temă: „O a doua echipă de 15 cercetători, condusă de Anton Golopenția, doctor în sociologie și directorul Oficiului de studii din Institutul central de statistică, a lucrat în satul Valea Hoțului (județul Ananiev), unde a studiat modul de funcționare al administrației sovietice (pe plan cultural, economic, sanitar, de organizare locală) și problemele pe care le ridică realitățile Transnistriei în fața administrației românești (problema colhozurilor, problema religioasă, problemele culturale, economice, sanitare, administrative propriu-zise etc.) întocmind totodată și un studiu monografic al acestei capitale de plasă reprezentative pentru Transnistria rurală, prin populația ei mare și mixtă (11 000 locuitori, dintre care 6 000 români și 5 000 ucrainieni), și prin cele 18 colhozuri, 11 școli, 3 biserici, 2 mori cu aburi ale ei. Echipa a fost alcătuită din următorii membri ai Oficiului de Studii a Institutului de Statistică: N. Economu (regiunea, satul, casa, uneltele); Gh. Retegan (populația și familia); Dr. Traian Georgescu (sănătatea); T. Al. Stoianovici (istorie socială); N. Betea (psihologie socială și caracterizarea românului din Transnistria); Gh. Popescu (conviețuirea dintre români și ucrainieni); Cornel Mănescu (biografii); I. Apostol (cultura tradițională și viața religioasă); N. Marin-Dunăre (Școala și cultura oficială); B. Șchiopu (economia agrară); D. Corbea-Cobzaru (meseriile și întreprinderile); Paul Mihăilescu (comerțul și creditul); Gh. Bucureșcu (reglementările juridice tradiționale și pozitive); I. Oancea (administrația); Anton Golopenția (structura socială)” (p. 660). Vezi și nr. 46-51 și 52 în secția D. a prezentei Bio-bibliografii.

⁴³ Anton Golopenția se afla cu echipa în Transnistria.

Cluj, de la Sibiu. La deschiderea expoziției au vorbit Sabin Manuila, Anton Golopenția și C.Brăiloiu.

15 septembrie 1943: nașterea lui Dan Golopenția, fiu.

Aprilie-mai 1944: B.Zilber îi recomandă lui I.Pătrășcanu să i se adreseze lui Anton Golopenția pentru răspândirea pe front a manifestului regal: „Nu denunță, spune cel mult nu. Pătrășcanu: 'Adu-l la mine'. În urma convorbirii cu Pătrășcanu, Anton Golopenția își scrie testamentul” (convorbire cu B.Zilber, 30 mai 1976). Testamentul nu s-a păstrat.

5 iulie 1944: Ca Inspector General la Institutul Central de Statistică, Anton Golopenția se îngrijește de evacuarea la Radna a materialului Secției Biroul Populației. Împreună cu Ion Negru (și sprijiniți de P.Nemoianu, Președintele Cercului Bănățean), Anton Golopenția lucrează la un Atlas economic al Banatului.

9-31 august 1945: Anton Golopenția efectuează o cercetare în satul Hodac-Mureș, cu o echipă compusă din 10 membri: Ștefania Golopenția, Lucia Apolozan, Nicolae Betea, Gheorghe Retegan, Ștefan Popescu, Mircea Biji, Nicolaie Economu, Ion Apostol, Săndulescu și Laurențiu Bran. Acestei echipe i se alătură în august 1945, 45 de absolvenți ai cursurilor de cenzori statistici de plasă de la Tg.Mureș care, conduși de Gh. Boeru și Ion Chibulcuteanu, efectuează lucrări de recensământ în regiune, și Aurel Bauh (fotografiază satul între 10 și 15 august). În volumul său de *Memorii*, încă nepublicat, Lucia Apolozan reproduce următorul referat înaintat de către Anton Golopenția președintelui Institutului Social Român, Dimitrie Gusti, cu privire la cercetarea de la Hodac: „Interesul acesteia îl vedem pe de o parte în posibilitatea de a face cunoscută o regiune românească a fostei Transilvanii de Nord din zona ardeleană având o strânsă legătură cu Moldova de Nord-Vest și cu Năsăudul, pe de altă în putința de a înfățișa în cazul câtorva sate ce au însemnat anii 1940-1944 pentru românii din Ardealul de Nord. Gurghiul fiind un sat mixt româno-maghiar ar putea fi analizată și conviețuirea celor două neamuri. Echipa propusă nu va acoperi toate problemele unei monografii detaliate. Ea va cerceta însă toate problemele și va putea realiza o privire de ansamblu utilă. 1. *Civilizația materială, economia și cultura regiunii*: N. Economu și L. Bran (regiunea, satele, tipuri de casă, unelte, munca la pădure); Ștefania Golopenția, Lucia Apolozan, Ion Apostol, Mircea Biji (Viața spirituală); Anton Golopenția, Mihai Pop și Gh. Retegan (viața socială și economică). 2. *Anii de stăpânire maghiară*: N. Betea, Ștefan Popescu. 3. *Conviețuirea româno-maghiară*: Anton Golopenția, N.Betea” (p. 116-117). Invitându-l pe H. H. Stahl la Hodac, Anton Golopenția îi precizează după cum urmează scopul cercetării: „Intenția: a prezenta o vale printr-un sat, a studia conviețuirea româno-maghiară din cele două sate mixte ale văii [Gurghiului, S.G.] și a stabili evenimentele din anii 1940-1944. Sfârșitul la 31 august”⁴⁴.

26 octombrie 1945: Anton Golopenția alcătuiește următorul plan de publicare a rezultatelor monografiei Regiunea Gurghiului: „Vol.I: *Regiunea Gurghiului*

⁴⁴În „Memorii”, Lucia Apolozan asociază cercetarea de la Hodac cu lucrările de pregătire a Conferinței de Pace de la Paris în care era antrenat Anton Golopenția (și Institutul de Statistică).

(problema pe care o lămurește); *Geografie fizică și climatologie; Istoria regiunii; Un sat prosper: Hodacul*; Vol.II. *Un sat în stagnare: Săn-Mihail de Pădure sau Chiheriul de Sus*; Vol.III. *Regiunea Gurghiului. Satele prospere „de pe râu” și cele stagnante din Sudul regiunii; Târgul Gurghiului: centrul local și-a pierdut importanța; Reghinul: orașul regiunii; Legăturile cu alte centre (Tg.Mureș, Cluj, București); Conviețuirea maghiaro-română; Situația din anul 1940-1944”.*

Sfârșit 1945 sau început 1946: Anton Golopenția candidează la un post de conferențiar în Sociologie rurală la Institutul Agronomic din Timișoara.

28 iulie 1946: Anton Golopenția își vinde partea de proprietate din imobilul și terenul părinților de la Bozovici.

Iulie-august 1946: Anton Golopenția este membru (în calitate de consilier statistic) al delegației române la Conferința de Pace de la Paris. Împreună cu Anton Golopenția și enumerați în ordinea în care figurează pe lista de repartitie a camerelor Hotelului Continental de la Paris (13, rue, Castiglione), care îi este sediul, din delegație fac parte: I. Alexandru, A. Stănculescu, J. Murgu, Constantinescu, Câmpeanu, Păcișanu, Grigorescu, Cristureanu, L. Rădăceanu, Negus, C. Pratt, Pavel, Vasiliu, C. Botez, Gral Damasceano, Prișanu, Bărlădeanu, Voinea, Tătărescu, Zănescu, Maurer, Gheorghiu-Dej, Zilber, Stănescu, Ciuntu, Colonel Protopopescu, R. Georgescu, Zevedei Barbu, Dimăncescu, Comandant Vasiliu Rășcanu, Voitec, Filotti, Bădulescu, Ion Crișan, V. Bădulescu, N. Oancea, Bucur Schiopul, Christu, Miche, Lazăr, Stoica. Cu acest prilej, Anton Golopenția are întrevederi cu profesorii Piatier, Sauvy, Ren Maunier și Varagnac și vizitează Ministerul Agriculturii (Ministère d'Agriculture/Statistique Agricole).

Martie-aprilie 1947: Anton Golopenția conduce o echipă de cercetări compusă din 4 tehnicieni statistici de la I.C.S. (Ion Chibulcuteanu, Inspector General Statistic al regiunii Mureș; Emilian Malcoci, cenzor statistic al plășii centrale Mureș; Ion Farcaș, cenzor statistic al plășii Reghinul de Sus-Mureș; și Viorel Tătaru, cenzor statistic al plășii Band-Mureș) care repetă și verifică recensământul agricol efectuat în august 1945. Li se adaugă V. Butura, șef de lucrări la Institutul Geografic al Universității din Cluj și Aurel Holică, Inspector școlar Târgu-Mureș. Cheltuielile cercetării sunt suportate de I.C.S. și I.S.R.⁴⁵.

Anton Golopenția e cooptat membru al Comisiunii de cercetări sociale pe teren ale Institutului Social Român, care-și propune ca problemă de cercetare „*Sociologia României prin cercetări pe teren în satele, orașele și regiunile țării, material menit a servi de bază operei de legiferare socială*” (membri de drept: D. Gusti, Andrei Rădulescu și C. Rădulescu-Motru; membri cooptați, alături de Anton Golopenția: Al. Costin, N. Cornățeanu, Al. Dima, Dr. D. C. Georgescu, T. Herseni, M. Manolescu, H. H. Stahl, Maior Vlad, Comisia juridică București, I.C.S. București, Institutul de Igienă Socială – Cluj, Institutul de Cercetări Geografice – București, Institutul Geologic al României – București, Centrul de Studii Lingvistice – București, Institutul Geografic al Armatei – București⁴⁶).

⁴⁵ Cf. „Buletinul informativ, științific și administrativ”, vol. I, (1948) nr. 1, p. 168.

⁴⁶ Cf. „Buletinul informativ, științific și administrativ”, I (1948) nr. 1, p. 45.

1 august 1947: Anton Golopenția funcționează ca Director General (cu delegație) al Institutului Central de Statistică. El va rămâne în acest post până la 1 septembrie 1948.

20–31 august 1947: Anton Golopenția participă, în calitate de Director General la Institutul Central de Statistică, la Conferința ministerială pentru reorganizarea statisticii din România, inițiată de Gh. Gheorghiu-Dej, Președinte al Consiliului Superior Economic, Președinte al Comisiei Ministeriale pentru Redresarea Economică și Stabilizare Monetară, Ministerul Industriei și Comerțului. El prezintă raportul „*Reorganizarea statisticii României*” în ședința de dimineață prezidată de Gheorghiu-Dej și prezidează ședința de după amiază în care au fost prezentate „*Propunerile privind statistica agricolă*” (Subsecretar general P. Onică). Conferința ministerială ratifica programul de lucru al I.C.S.

Octombrie–decembrie 1947: Anton Golopenția prezidează Comisia centrală pentru „*Inventarierea întreprinderilor industriale și comerciale*”) (compusă din Consilier Ing. Ion Tiberiu, reprezentantul Ministerului Afacerilor Interne: Ing. Gh. Niță, reprezentantul Ministerului Industriei și Comerțului; C.I. Messinger, reprezentantul Confederației Generale a Muncii; Subdirectorii Generali Dr. D.C. Georgescu și Mircea Biji, Inspector General Ing. A. Nichita și Subinspector General C. Itigan. Inventarierea pe teren a fost executată între 15-24 octombrie; rezultatele provizorii au fost prezentate pe 25 noiembrie; despuieră formularelor privitoare la utilaj și a listelor de mașini și instalațiuni a continuat până pe data de 8 decembrie.

30 decembrie 1947: Anton Golopenția pregătește următoarea notă pentru Ștefania Golopenția, care trebuia să le vorbească elevilor și profesorilor despre proclamarea Republicii și îi ceruse părerea: „(...) Evenimentul de la 30 Decembrie stă între două epoci. Prin depășirea monarhiei, se deschid perspective noi și posibilitățile unor decenii de muncă pentru progresul vieții din România. Dar se și încheie epoca de realizări legate mai ales de numele regelui Carol I, în care România a parcurs drumul ce duce de la țara vasală Porții Otomane la statul copt pentru a deveni republică. Evenimentul de la 30 Decembrie a fost realizat pașnic și fără frământări și vărsări de sânge datorită înțelegerii rare de care a dat dovadă tânărul care a stat în fruntea poporului românesc până ieri. Modul în care a abdicat constituie un titlu la recunoștință și la trecerea în istorie nu mai puțin mare decât realizarea lui 23 August. Acum când evenimentul de la 30 Decembrie urmează să înceapă a-și da roadele, să câștigăm seriozitatea de care e nevoie la începutul unei noi epoci, privind cu obiectivitate epoca ce a încetat”.

1 mai 1948: Anton Golopenția este membru în comitetul de redacție al revistei trimestriale „Buletinul statistic al primăriei municipiului București”, Seria a II-a, publicată de Oficiul de Studii și Planificare (Redactor responsabil: Dr. Emil Coconețiu⁴⁷).

⁴⁷ În cuvântul înainte intitulat „*La reparația Buletinului statistic*”, Emil Coconețiu scrie: „Aducem călduroasele noastre mulțumiri Institutului Central de Statistică, pentru prețiosul concurs dat, prin Directorul său General D-1 Dr. Anton Golopenția” (p. 2).

1 septembrie 1948: Anton Golopenția demisionează de la Institutul Central de Statistică.

16 ianuarie 1950: Plecat la Bibliotecă, Anton Golopenția nu se mai întoarce acasă. Fusese arestat la Biblioteca Academiei. Anton Golopenția lucra în acel moment la un mai vechi proiect al său, privitor la statistica orașelor din România. În memoriul adresat C.C. al P.C.R. (nr. de înregistrare 3247 din 25 iunie 1968), Ștefania Golopenția scria: „În dimineața zilei de 16 ianuarie 1950 soțul meu a plecat la Biblioteca Academiei Române. Se grăbea să termine o lucrare de statistică pentru Comisia de Stat a Planificării (pentru care executa lucrări de la 1 IX 1948 când demisionase din postul de Director General Delegat al Institutului Central de Statistică). Acasă nu s-a mai întors. În noaptea aceleiași zile – pe la orele 23 – s-a prezentat la locuința noastră (aceeași cu cea de azi: Dr. Lister, 7) un bărbat care a spus, cred, că e de la Securitate. A luat de pe biroul soțului meu lucrarea de statistică (pe terminate), a căutat prin dulapuri, prin bibliotecă... La întrebarea mea târzie: «Unde se află soțul meu?», acesta mi-a răspuns: «La noi! Trebuie să dea informații despre prietenii lui și se va întoarce acasă după cum va ține mai mult la prietenii sau la familia lui». ... Mi s-a cerut să nu comunic absolut nimic, nimănui despre acest lucru (telefonul va fi pus sub observație). A doua zi, interesându-mă la Biblioteca Academiei, mi s-a spus că, în ajun, l-au căutat acolo pe soțul meu «doi prieteni», însoțit de care a plecat”.

9 septembrie 1951: După 18 luni de închisoare „la Malmaison și la Jilava), neajudecat, fără ca familiei să i se transmită unde se află, Anton Golopenția moare în detențiune. Certificatul de deces specifică drept cauză a morții: „TBC fibro-cazeos” și drept dată a ei ziua de 9 septembrie 1951.

11 septembrie 1951: Un necunoscut se prezintă la locuința din str. Dr. Lister, 7 și o înștiințează pe Ștefania Golopenția că trupul lui Anton Golopenția se află la Morgă. Ștefania Golopenția găsește acolo, într-adevăr trupul soțului său. La întoarcerea de la Serviciu de pompe funebre unde mersese spre a comanda un sicriu, trupul lui Anton Golopenția fusese îndepărtat fără urmă. În memoriul său către C.C. al P.C.R., Ștefania Golopenția a povestit cele întâmplate: „Peste un an, șapte luni și 25 de zile (de la arestare, Ștefania Golopenția), în dimineața zilei de 11 septembrie 1951 (la orele 7), m-a chemat din curtea blocului, un tânăr cerându-mi să cobor. Odată jos, mi-a spus: „Duceți-vă la morgă!” Și a dispărut. La morgă, am fost întrebată insistent *cine* m-a anunțat să vin (?) și *ce mort* cred că am acolo (?). Mi-a fost arătat apoi un cadavru (care avea pe picior un număr: șase sute și ceva, nu mai țin minte exact). Era cadavrul soțului meu. Medicul legist (am aflat că se numea Corneliu Constantinescu) mi-a cerut apoi numele și toate datele de stare civilă ale soțului meu, adresa noastră, telefonul (pe care și le-a notat, pe toate). La întrebarea *unde cred că a fost deținut*, n-am putut da nici un răspuns, deoarece nu știam absolut nimic. Abia întoarsă acasă (unde-mi lăsasem copiii singuri: un băiețel de opt ani și o fetiță de 11 ani), am primit un telefon de la Morgă prin care mi se comunica să nu mai fac nici o pregătire de înmormântare și să revin acolo. Am aflat astfel că, la puțin timp după plecarea mea cadavrul a fost ridicat. „Identitatea cadavrului – mi-a spus medicul – n-a fost știută la Morgă decât din relatările mele”. Am căutat a doua zi cadavrul la Crematoriu, la Facultatea de Medicină... nu era nicăieri. Medicul șef de la Morgă m-a sfătuit să mă

duc să ridic actul de deces fie din raionul N.Bălcescu, fie de la Jilava. Raionul Nicolae Bălcescu mi-a eliberat Certificatul de moarte Ma Nr. 123530 din 12 septembrie nr. 20875/1951, din care reiese că Anton Golopenția a murit la 9 septembrie 1951 în Calea Văcărești, 393. La 16 septembrie ora 7 seara s-a prezentat la ușa locuinței mele un bărbat. Acesta n-a intrat în casă, nu și-a dat numele, ci mi-a spus că-și face doar o datorie de om din a-mi comunica faptul că, cu două săptămâni în urmă (deci cu o săptămână înainte de moartea soțului meu) un prieten al său, ieșit de la închisoarea Jilava, i-a vorbit despre Anton Golopenția care se afla acolo, în așa hal de slăbiciune, că n-a putut să-mi scrie un cuvânt. Aceasta este tot ce știu în legătură cu arestarea și moartea soțului meu". Ulterior, grație Părintelui Totolici, din Jilava, Ștefania Golopenția va fi înștiințată că Anton Golopenția a fost înmormântat în unul din mormintele fără cruce ale cimitirului din comuna Jilava.

25 iunie 1968: Ștefania Golopenția adresează un memoriu Comitetului Central cerând reabilitarea morală a lui Anton Golopenția, publicarea operei lui și informarea oficială a familiei cu privire la locul de înhumare a lui Anton Golopenția.

Aprilie 1969: Familia⁴⁸ este convocată la C.C. unde Gen. Răduică și tov. Vasile își exprimă regretul „Că într-adevăr Anton Golopenția a murit complet nevinovat” și precizează locul unde acesta fusese înmormântat (la cimitirul din comuna Jilava)⁴⁹.

25 aprilie 1978: În același loc, conform ultimei ei dorințe, este înmormântată Ștefania Golopenția. La săparea mormântului au ieșit la iveală oseminte care au fost, poate, ale lui Anton Golopenția.

B. PUBLICAȚII ANTUME

1931

- 1 Werner Sombart, *Die drei Nationalökonomien*. München. Duncker & Humboldt. 1930, în 8, XII, 352 p.; *Nationalökonomie und Soziologie* (Kieckler Vorträge, 33). Jena. Gustav Fischer, 1930, în 8 mare. 15 p., „Arhiva”, an. IX (1931), nr.4 (octombrie-decembrie), p. 606-618.
- 2 Werner Sombart, „Curentul”, an. IV (1931), nr. 1146 (4 aprilie) p. 1. (Anton Golopenția publică această prezentare cu prilejul vizitei la București a lui Werner Sombart. Cf., pentru detalii privitoare la vizită, „Curentul”, an. IV, nr. 1143 (1 aprilie), p. 2).
- 3 *Noua Arhivă*, „Curentul”, an. IV, nr. 1231 (3 iulie), p.1, 2. (Prezintă „Arhiva”, an. IX, nr. 4).

⁴⁸ Mai exact, Ștefania Golopenția, Cornel, Sanda și Dan Golopenția sunt convocați la C.C. în București; Simion și Romulus Golopenția sunt convocați la Biroul de partid din Timișoara. O ședință de reabilitare a avut loc la Institutul de Statistică.

⁴⁹ La întrebarea pe care am pus-o atunci cu privire la cine poartă răspunderea arestării și detențiunii lui Anton Golopenția nu mi s-a răspuns. Asigurările că se vor depune eforturi pentru publicarea operei lui Anton Golopenția nu s-au materializat.

- 4 *Cornova. Satul ultimei campanii monografice* (1), „Curentul”, an. IV, nr. 1361 (10 noiembrie), p. 1, 2 (II), „Curentul”, an. IV, nr. 1363 (12 noiembrie), p. 1, 2.

1932

- 5 *Aspecte ale desfășurării procesului de orășenizare a satului Cornova*, „Arhiva”, an. X (1932), nr. 1-4 (ianuarie-aprilie), p. 544-572, (cu 9 pagini de planșe înserate între p. 572 și p. 573).
- 6 Tudor Vianu, *Artă și frumosul. Din problemele constituției și relației lor* (București, Societatea română de filozofie, 1931, în 8, 199 p.), „Arhiva”, an. X, nr. 1-4, p. 708-710.
- 7 Hans Freyer, *Soziologie als Wirklichkeitswissenschaft* (Leipzig und Berlin, B.G. Teubner, 1930, în 8, IV 310 p.); *Einleitung in die Soziologie*, Leipzig, Quelle & Meyer (colecția Wissenschaft und Bildung), 1931, în 16, 150 p., „Arhiva”, an. X, nr. 1-4, p. 729-739.
- 8 Richard Müller-Freyenfels, *Allgemeine Sozial und Kulturpsychologie*. Leipzig, J.A. Barth, 1930, în 8 mare, XII, 292 p., „Arhiva”, an. X, nr. 1-4, p. 742-745.
- 9 *Atlasul folkloric al Germaniei*, „Arhiva”, an. X, nr. 1-4, p. 862-866.
- 10 (Introducere la) Helmut Hause și Helmut Klocke, *Educația și cunoașterea poporului în România*, „Arhiva”, an. X, nr. 1-4, p. 866. (Articolul celor doi autori germani, cuprins între p. 866-869 ale revistei, a fost tradus în limba română de Anton Golopenția).
- 11 *Cercetările monografice din Silezia*, „Arhiva”, an. X, nr. 1-4, p. 869-870.
- 12 *Cu Hegel și dincolo de Hegel*, „Arhiva”, anul X, nr. 1-4, p. 873-876 (Reprezintă partea a II-a a rubricii „Centenarul morții lui Hegel (14 noiembrie 1831)”; în partea I-ii a acestei rubrici apare articolul lui Emil Cioran, *Noi și Hegel*, *idem*, p. 870-873).
- 13 *Dialog asupra crizei germane*, „Azi”, an. I (1932), nr. 3-4 (martie-aprilie), p. 332-336. (Discuție pe marginea volumelor Pierre Viénot, *Incertitudes allemandes* (Paris 1931) și Ernst Robert Curtius, *Deutscher Geist in Gefahr* (Berlin 1932)).
- 14 *Blajul*, „Curentul”, an. V (1932), nr. 1696 (19 octombrie), p. 1, 2.
- 15 *Datoria jertfei de liniște*, „Dreapta”, an. II (1932), nr. 3 (18 decembrie), p. 1.
- 16 *Cufundări pilduitoare în realitatea socială*, „Dreapta”, an. II, nr. 4 (25 decembrie), p. 1 (Despre „Arhiva”, an. X, nr. 1-4).
- 17 *Situația generației tinere în Germania* – Note asupra cărții lui Dingrăve, „Dreapta”, an. II (1932), nr. 4, p. 3 (semnat George Prigoreanu; e vorba de cartea *Wo steht die junge Generation* publicată în 1931 la editura Diederichs de Leopold Dingrăve, unul din animatorii revistei „Die Tat”).

1933

- 18 *Expoziția Iorgulescu-Yor*, „Dreapta”, an. II (1932), nr. 5 (20 ianuarie), p. 2 (sub pseudonimul George Prigoreanu; numărul e datat greșit 1932, fiind vorba în fapt de 1933).
- 19 *Revoluția de Dreapta* – Note asupra cărții lui Hans Freyer, „Dreapta”, an. II, nr. 5, p. 1, 2. (Semnat George Prigoreanu).
- 20 *Germania înnoirilor*, „Dreapta”, an. II (1933), nr. 6 (15 februarie), p. 3. (Semnat George Prigoreanu).
- 21 *Sociologie cu Regele Dromichet*, „Azi”, an. II (1933), nr. 5 (mai), p. 524-529. (Reacție la Petre Pandrea, *Sociologie cu Regele Dromichet*, „Azi”, an. I, nr. 3-4, p. 403-424; Petre Pandrea răspunde în *Replica*, „Azi”, an. II, nr. 5, p. 529-533).

1934

- 22 *Nevoia de a cuceri trecutul*, „Dreapta”, an. III (1934), nr. 1 (1 august), p. 3.
- 23 *Ziarele ungurești*, „Dreapta”, an. III, nr. 1, p. 8.
- 24 *II Südosteuropa-Kolleg*, „Dreapta”, an. III, nr. 5 (30 octombrie) p. 4-5. (Prezintă lucrările conferinței desfășurate între 23-30 septembrie 1934 la Lowenberg, la care Anton Golopenția a participat).
- 25 *A falukutatás Romániában* (Cercetarea satului în România), „Fiatal Magyarok”, an. IV, nr. 9.
- 26 *Date statistice asupra situației de fapt (a învățământului din România)*, (în) D. Gusti, *Un an de activitate la Ministerul instrucției, cultelor și artelor 1932-1933*, București, XX + 1562 p. 3-355. La p. 355 a volumului, nota 1 specifică: „Adunarea materialului statistic de sub acest subcapitol (Date statistice asupra situației de fapt)” precum și prelucrarea întregului material se datorește d-lui Anton Golopenția, director de cabinet al ministrului, care a făcut această lucrare după indiciile (sic!) date de d.prof.Dimitrie Gusti”. Materialul de anchete, a cărui prelucrare a fost efectuată de Anton Golopenția, este cuprins între p. 356-468. [50].
- 27 *Situația intelectualilor români*, „Criterion”, an. I (1934), nr. 3-4 (15 noiembrie-1 decembrie), p. 1-2.

1935

- 28 *Cartea despre Țările din Balcani a profesorului Wagemann*, „Revista Fundațiilor Regale”, an. V (1935), p. 417-423.

1936

- 29 *Banatul într-un dicționar german*, „Revista Institutului Social Banat-Crișana”, an. IV (1936), nr. 14, fascicula I (ianuarie-martie), p. 41-49.

- 30 (în colaborare cu H.H.Stahl) *Învățăături din zodiac*, „Sociologie Românească”, an. I, nr. 4 (aprilie), p. 33-34.
- 31 *Die Information der Staatsführung und die überlieferte Soziologie* – Inaugural-Dissertation genehmigt von der philologisch-historischen Klasse der Philosophischen Fakultät der Universität Leipzig vorgelegt von Anton Golopenția aus Prigor (Caraș) Rumänien, Brașov: Buchdruckerei Johann Göts Sohn, 75 p. (Teză de doctorat susținută la Facultatea de filosofie a Universității din Leipzig la 27 noiembrie 1936).

1937

- 32 *Rostul actual al sociologiei*, „Sociologie Românească”, an. II (1937), nr. 1 (ianuarie), p. 12-19. (51).
- 33 Însemnări: Conferințele despre „Munca culturală la sate” ale cercului cultural maghiar din București. Ce spune prof. Blaha despre sociologia Scolii de la București. Sociografia olandeză și cercetările monografice românești. Studenți germani care pregătesc teze despre probleme românești, „Sociologie Românească”, an. II, nr. 1, p. 47-48.
- 34 Bilanț cu privire la „ARBEITSDIENST”, „Curierul echipelor studențești”, Seria II, an. II (1937), nr. 2 (15 ianuarie), p. 3.
- 35 Hans Freyer: *Die politische Insel. Eine Geschichte der Utopien von Platon bis zur Gegenwart*, Leipzig, Bibliographisches Institut, 1936, „Arhiva”, an. XV (1937), nr. 1-2, p. 178.
- 36 *România de dincoace și dincolo de Carpați. O analiză germană a problemei unificării sufletești a neamului românesc*, „Arhiva”, an. XV, nr. 1-2, p. 218-223.
- 37 Karl von Kleczkowski, *Umbruch in Rumänien* (Prefaceri în România). Osteuropa. Zeitschrift für die gesamten Fragen des europäischen Ostens, 12 lg., Heft 3 (Dez. 1936), „Sociologie Românească”, an. II, nr. 2-3 (februarie-martie), p. 143-144.
- 38 Însemnări: Știința națiunii românești și problema satelor noastre. Contribuția profesorului Andrei Veress. Punerea în lucru a unei Bibliografii critice a literaturii despre satele românești. O scrisoare a profesorului Maunier. Colaboratorii-noștri unguri”, „Sociologie Românească”, an. II, nr. 2-3, p. 144.
- 39 Major Dr. K.Hesse: *Kriegführung und Kriegswirtschaft im Feindland. Lehren des Feldzuges in Rumänien 1916/17* (Strategia și economia de război în țara inamică. Învățăturile campaniei din România 1916/17). Hamburg. Hanseatische Verlagsanstalt, 1936”, „Sociologie Românească”, an. II, nr. 4 (aprilie), p. 186.
- 40 Alexandru Moisi: *Monografia comunei Coronini și a ținutului Clisura (jud. Caraș) de la anul 1784-1934*. Oravița, Tipografia F.Weiss, 1934, „Sociologie Românească”, an. II, nr. 4, p. 188-189. [52].

- 41 Însemnări: Un studiu al profesorului Motru despre Psihologia românului; Colaborarea cetitorilor; Rolul Statului și însemnătatea cooperăției în românizarea economiei noastre; Inițiativele Camerei de comerț și industrie din Turnu-Măgurele, „Sociologie Românească”, an. II, nr. 4, p. 192. [53]
- 42 *Contribuția științelor sociale la conducerea politicii externe*, „Sociologie Românească”, an. II, nr. 5-6 (mai-iunie), p. 193-196.
- 43 *Reflecțiile și îndoielile cu privire la știința națiunii românești*, „Sociologie Românească”, an. II, nr. 5-6, p. 240-242. (Apare la rubrica „Discuții”, vizând articolul lui Dimitru Cristian Amzăr, *Știința Națiunii. Reflecții și îndoieli asupra noilor inițiative ale Profesorului D. Gusti*, „Însemnări sociologice”, an. III (1937), nr. 1, p. 19-31; de comparat cu H.H.Stahl, *O ceartă științifică*, „Sociologie Românească”, an. II, nr. 5-6, p. 238-240 și Traian Herseni, *Cum reflectează și se îndoiește D. C. Amzăr*, „Sociologie Românească”, an. II, nr. 7-8, p. 331-339, (publicate de autorii respectivi cu același prilej).
- 44 Theodor Oberländer, *Die agrarische Überbevölkerung Polens* (Suprapopularea agricolă a Poloniei). Berlin, Volke und Reich Verlag, 1935”, „Sociologie Românească”, an. II, nr. 5-6, p. 264-265.
- 45 Însemnări: Comunicările Profesorului Gusti la Conferința Internațională de Științe Sociale. Nevoia cercetărilor concrete despre românii de peste graniță și despre statele străine. Problema suprapopulării agricole în Europa de răsărit, „Sociologie Românească”, an. II, nr. 5-6, p. 267 (nesemnat). [54]
- 46 *Metamorphosis Transilvaniae 1918-1936. Un bilanș al maghiarilor din România*, „Sociologie Românească”, an. II, nr. 7-8, (iulie-august), p. 322-329.
- 47 Prof. I. Simionescu, *Țara noastră. Natură. Oameni. Muncă*, București, Fundația pentru literatură și artă „Regele Carol al II-lea”, 1937, „Sociologie Românească”, an. II, nr. 7-8, p. 365.
- 48 C. Rădulescu-Motru, *Psihologia poporului român*, București, Societatea română de cercetări psihologice, 1937, „Sociologie Românească”, an. II, nr. 7-8, p. 368-370.
- 49 Căpitan Mircea Tomescu, *Știința militară și doctrina românească*, București, Fundația pentru literatură și artă Regele Carol II, 1937, „Sociologie Românească”, an. II, nr. 7-8, p. 372-374.
- 50 „Marginalii la cuprinsul numărului de față: 1. Tablouri de sate românești; 2. Studiul problemelor orașelor, a burgheziei și a muncitorimii românești; 3. Clisura Dunării și litigiul româno-sârb privitor la lichidarea comunității de avere a fostului regiment grăniceresc Nr. 14; 4. Locul reformei agrare în structura politică a României”, „Sociologie Românească”, an. II, nr. 7-8, p. 375-376.
- 51 Fapte, vești, publicații: 4. Prietenii noștri străini; 5. Anuarul statistic al României pe anii 1935 și 1936; 6. *Conjunctura economiei românești*, „Sociologie Românească”, an. II, nr. 7-8, p. 377-378.

- 52 Dr. Lükő Gabor, *A Moldovai Csángók. I. A Csángók Kapcsolatai az Erdélyi Magyarorsággal* (Ceangăii din Moldova. I. Legăturile dintre ceangăi și ungurii ardeleni), Budapest, A.Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem Néprajzi Intézete 1936, „Sociologie Românească”, an. II, nr. 9-10 (septembrie-octombrie), p. 483-485.
- 53 Marginalii la cuprinsul numărului de față: 1. Satele expansive [55]; 2. Ascensiunea socială a sătenilor; 3. Grădinăria din jurul orașelor, „Sociologie Românească”, an. II, nr. 9-10, p. 486-487.
- 54 Fapte, vești, publicații; 1. Ținerea la București a celui de al XIV-lea Congres internațional de Sociologie, „Sociologie Românească”, an. II, nr. 9-10, p. 487-488.
- 55 *Două centre regionale de organizare românească și de documentare: Institutele Sociale din Banat și Basarabia*, „Sociologie Românească”, an. II, nr. 11-12 (noiembrie-decembrie), p. 529-532. [Partea referitoare la Institutul Social Banat-Crișana a fost republicată în „Revista Institutului Social Banat-Crișana”, an. VI (1938), nr. 21, fascicula 1 (ianuarie-martie), p. 52-54].
- 56 Helmut Klocke: Deutsches und magyarisches Dorf in Ungarn (Satul german și cel maghiar în Ungaria). 3. Beiheft zum Archiv für Bevölkerungswiss. u. Bevölkerungspolitik Bd. VII (Anexa 3 la Arhiva demologică și de politică a populației, vol. VII), Leipzig: Hirzel, 1937, „Sociologie Românească”, an. II, nr. 11-12, p. 568-569.
- 57 Marginalii la cuprinsul numărului de față; 2. Pentru o psihologie diferențială a românului; 3. Satul de momârlani; 4. Așezările de ungureni din sudul Carpaților, „Sociologie Românească”, an. II, nr. 11-12, p. 570-571.
- 58 Fapte, vești, publicații; 3. Din activitatea Seminarului de Sociologie, Etică și Politică de la Facultatea de Filosofie și Litere din București, în anul școlar 1937/1938 (cuprinde programul seminarului de *Introducere în Sociologie* ținut de Anton Golopenția cu studenții în Geografie, Istorie și Filozofie din acel an); 4. *Dobrogea de Sud*, „Sociologie Românească”, an. II, nr. 11-12, p. 575-576.

1938

- 59 *Însemnare cu privire la definirea preocupărilor geopolitice*, Anuarul festiv al Societății studenților în geografie, „Soveja”, an. X-XI (1937-1938), p. 110-116.
- 60 *Comentarii sociologice la prefacerile realității românești. Întregirea structurii sociale a României*, „Sociologie Românească”, an. III (1938), nr. 1-3 (ianuarie-martie), p. 82-84.
- 61 *Profesorul René Maunier*, „Sociologie Românească”, an. III, nr. 1-3, p. 93. (Apare la rubrica „Însemnări”, cu prilejul vizitei în România a Profesorului René Maunier).

- 62 O înfățișare a sistemului de sociologie a Prof. Gusti, „Sociologie Românească”, an. III, nr. 1-3, p. 93-95. [Apare la rubrica „Însemnări”, cu prilejul publicării, la cererea Profesorului Bouglé, de către Mircea Vulcănescu, a unei *Note sur les publications de l'école roumaine de Sociologie* în „Annales sociologiques”, Série A. Sociologie générale, fasc. 3, Alcan 1938, p. 50-55]. [56].
- 63 *Problema actelor*, „Sociologie Românească”, an. III, nr. 1-3, p. 101. [Apare la rubrica „Marginalii...” vizând articolul „*Pocăiții de la Ghindeni-Dolj*” de V. Petrescu-Craiova, *idem*, p. 47-49].
- 64 *Țărani nevoiți să-și părăsească satul spre a-și agonisi traiul*, „Sociologie Românească”, an. III, nr. 1-3, p. 101-102. (Apare la rubrica „Marginalii...” vizând articolul „*La bivolarii basarabeni de la marginea Bucureștilor*” de Ștefan Popescu, *idem*, p. 50-51).
- 65 (Două rubrici noi inaugurate de „Sociologie românească”), „Sociologie Românească”, an. III, nr. 1-3, p. 101-102.
- 66 *Județul Baia. Înfațișarea socială*, (în) „*Enciclopedia României*”, vol. II, p. 50. (57)
- 67 *Județul Caraș. Înfațișare socială* (în) „*Enciclopedia României*”, vol. II, p. 115-116.
- 68 *Județul Severin. Înfațișare socială* (în) „*Enciclopedia României*”, vol. II, p. 395-396.
- 69 *Județul Someș. Înfațișare socială* (în) „*Enciclopedia României*”, vol. II, p. 413.
- 70 *Județul Timiș-Torontal. Înfațișare socială* (în) „*Enciclopedia României*”, vol. II, p. 469-470.
- 71 *București. Înfațișare socială* (în) „*Enciclopedia României*”, vol. II, p. 554-559.
- 72 *Rolul științelor sociale în noua tehnică administrativă*. „Sociologie Românească”, an. III, nr. 4-6 (aprilie-iunie), p. 279-280.
- 73 *Enciclopedia României*, „Sociologie Românească”, an. III, nr. 4-6, p. 279-280. [Cu prilejul apariției primelor două volume ale *Enciclopediei României* I. *Statul* și II. *Țara*].
- 74 [În colaborare cu Traian Herseni.] *Institutul Social Român*, „Sociologie Românească”, an. III, nr. 4-6, p. 281-282. (Semnat Traian Herseni și Anton Golopenția).
- 75 „*Revue Internationale de Sociologie*”, 46, 1-2 (Janvier-Février 1938), „Sociologie Românească”, an. III, nr. 4-6, p. 283-285.
- 76 *Marginalii la cuprinsul numărului de față: Cealaltă consecință a căsătoriilor mixte: Reflecțiile unui țăran despre depopulare; Cadrilateralul necunoscut; Necesitatea unei monografii regionale a Munților Apuseni*, „Sociologie Românească”, an. III, nr. 4-6, p. 292-293.

- 77 *Cercetările monografice ale Echipelor regale studențești*, „Sociologie Românească”, an. III, nr. 7-9 (iulie- septembrie), p. 418-419.
- 78 *Activitatea seminarului de sociologie din București*, „Sociologie Românească”, an. III, nr. 7-9, p. 419-420. (Cu privire la trei lucrări de licență prezentate în sesiunea de toamnă 1939: Miron Constantinescu, „Cauzele sociale ale răscoalei lui Horia”; Coriolan Gheție, „Persoana în societatea contemporană”; Mariana Klein, „Spirit obiectiv și obiectivat”).
- 79 *Studiul formelor complexe ale economiei românești rurale*, „Sociologie Românească”, an. III, nr. 7-9, p. 428-429. (1 hartă în text. Apare la rubrica „Marginalii...”, vizând articolul Gh.I. Ciorănescu, *Lumea, satul de fabricanți și de negustori de preșuri și de velințe din Dâmbovița*, *idem*, p. 339-343).
- 80 *Cercetare și guvernare*, „Sociologie Românească”, an. III, nr. 7-9, p. 429-430. [Apare la rubrica „Marginalii...”, vizând articolul T. Al. Știrbu, „California României: regiunea Copanca”, *idem*, p. 307-310).
- 81 (în colaborare cu G. Bucurescu) *O poveste cu îlc de la un frate sâtean*, „Curierul echipelor studențești”, an. III, nr. 8 (august), p. 1.
- 82 H. Haufe: *Methode und Einsatz der Dorfforschung in Rumänien* (Metoda și roadele cercetărilor de sate în România). Extras din „Zeitschrift für Volkskunde” (Revista pentru studiul poporului), an 47 (1938), 4. p. 300-307, „Sociologie Românească”, an. III, nr. 10-12 (octombrie-decembrie), p. 577.
- 83 „Jan S. Molloff and A. Popstoyanoff, *Characteristic farm groups in Bulgaria. Organisation and income* (Categorii caracteristice de gospodării din Bulgaria. Organizare și venituri), Sofia, 1938; Christina Mocheva, *The Bulgarian village agricultural household during 1935/1936. Budget, home condition, amount and use of labor* (Menajul gospodăriilor țărănești bulgare în anul 1935/1936. Bugetul, condițiile de trai, cantitatea de muncă și întrebuințarea ei), Sofia, 1938; Jan S. Molloff and At. Iv. Usunoff, *Types of Farming in the Plovdiv Country* (Tipuri de economie țărănească în ținutul Plovdiv-Filipopol), Sofia, 1932; Jan S. Molloff and Clayton E. Whipple, *Types of Farming in Lowetch Country* (Tipuri de economie țărănească în ținutul Loveci), Sofia, 1935; Janaki S. Molloff, *Aims of agricultural production. What new aims be given to Bulgarian agricultural production? (Idei directoare pentru producția agricolă. Ce directive noi trebuie să imprimăm producției agricole bulgare?)*, Sofia, 1930, „Sociologie Românească”, an. III, nr. 10-12, p. 597-599.
- 84 *Naționalismul sociologiei românești și empirismul ei*, „Sociologie românească”, an III, nr. 10-12, p. 600-602. [Discuție vizând prefața Prof. Célestin Bouglé la volumul *Les convergences des sciences sociales et l'Esprit international*, editat de Centre d'Études de Politique étrangère, Paris: Hartmann, 1938, în care acesta afirma că „Sociologia românească este naționalistă și empirică”].
- 85 *Legătura dintre cultura populară maghiară și românească*, „Sociologie Românească”, an. III, nr. 10-12, p. 603. [Cu prilejul traducerii în limba maghiară a unor balade populare și a culegerii lui C. Brăiloiu, „Ale

mortului", publicate în numărul din septembrie 1938 al revistei ungurești „Kelet nép”].

- 86 *Noua actualitate a studiului proprietății agricole*, „Sociologie Românească”, an. III, nr. 10-12, p. 611 [Apare la rubrica „Marginalii...”, vizând articolele: D. Gusti, *Starea de azi a satului românesc*, *idem*, p. 431-436 și G. Jacquemyns, *Structura socială a populației agricole italiene*, *idem*, p. 436-447].
- 87 *Orașele „în declin” și nevoia unui plan de stimulare economică a României de răsărit*, „Sociologie Românească”, an. III, nr. 10-12, p. 611-612. (Apare la rubrica „Marginalii...”, vizând articolul Victor Tufescu, „*Un oraș în declin: Botoșani*”, *idem*, p. 468-518).
- 88 *Însemnările Episcopului de la Cerneteaz și Unirea de la 1918*, „Sociologie Românească”, an. III, nr. 10-12, p. 612. [Apare la rubrica „Marginalii...”, vizând însemnările lui Iotția Golub publicate de Ion Popovici, „*Din hărțile unui episcop sătesc din Banat*”, *idem*, p. 556-560].
- 89 *Cercetările monografice ale echipelor regale studențești*, „Căminul cultural”, an. IV, nr. 11-12, p. 600-602. [Conferință rostită la radio de Anton Golopenția pe data de 20 noiembrie 1938].

1939

- 90 Eugeniu Speranția, *Introducere la Sociologie*. Tomul I. Istoria concepțiilor sociologice, Cluj, Tip. Cartea Românească, 1938, 400 lei, „Sociologie Românească”, an. IV (1939), nr. 1-3 (ianuarie-martie), p. 115.
- 91 Pavel Berariu, *Ioan Piuariu Molnar, 1749-1815*. Studiu economic. Cu o prefață de Prof. Dr. I.Gârbacea, Cluj, Tip. Victoria, 1939, „Sociologie Românească”, an. IV, nr. 1-3, p. 126-127.
- 92 „*Etnicismul*” sociologiei românești și indiferența ei față de principiul etatic, „Sociologie românească”, an. IV, nr. 1-3, p. 131-132. [Discuție vizând studiul lui Helmuth Klocke (Berlin), „*Landvolk und Dorf in madjarischer und rumänischer Sicht*” (Populație rurală și sat, cum le văd ungurii și românii), „*Deutsches Archiv für Landes- und Volksforschung*”, an. I, (1937), nr. 4, p. 990-1023].
- 93 *Satele cu negoturi*, „Sociologie Românească”, an. IV, nr. 1-3, p. 151. [Apare la rubrica „Marginalii...” vizând articolele: Gh. Reteganul, *Ocupații anexe ale locuitorilor din Câianul-Mic, Someș*; I. Strânsul de lână și brânză, *idem*, p. 60-67 și Gh. Bucurescu, *Ocupații anexe ale locuitorilor din Câianul-Mic, Someș*; II. Voștinăritul, *idem*, p. 68-71].
- 94 *Unde se duc la lucru țărani ce-și părăsesc satul, neavând din ce trăi*, „Sociologie Românească”, an. IV, nr. 1-3, p. 151-152. (Apare la rubrica „Marginalii...”, vizând articolele: Mircea Tiriung, *Un basarabean în căutare de lucru*, *idem*, p. 81-82; Ștefan Popescu, *Măturătorii capitalei*, *idem*, p. 85-89; Ștefan Popescu, *La bivolarii basarabeni de la marginea Bucureștilor*, „Sociologie românească”,

- anul III (1938, nr. 1-3, p. 50-51; Ștefan Popescu *Nisiparii basarabeni de la Dudești-pulberărie*, „Sociologie românească”, anul III (1938), nr. 4-6, p. 221-223).
- 95 *Plășile model*, „Curierul Serviciului Social”, an. V (1939), nr. 1 (8 iunie) p. 6, (1 fotografie în text).
- 96 *Pentru cine lucrăm*, „Curierul Serviciului Social”, an. V, nr. 3 (25 iunie), p. 1.
- 97 *Monografia sumară a satului*, „Curierul Serviciului Social”, an. V, nr. 4 (2 iulie), p. 7.
- 98 *Plășile în care lucrăm. Înfățișare întocmită pe baza materialului strâns de Biroul plășilor model*, „Curierul Serviciului Social”, an. V, nr. 6 (16 iulie), p. 4-5 (10 fotografii și o hartă în text).
- 99 *Gradul de modernizare al regiunilor rurale ale României*, „Sociologie Românească”, an. IV, nr. 4-6 (aprilie-iunie), p. 209-217 (2 hărți și o cartogramă a răspândirii științei de carte în populația rurală pe plăși).
- 100 D.C. Georgescu, *Mortalitatea prin tumori maligne în România*, București, Institutul Central de Statistică, 1939, în 8, 78 p., „Sociologie Românească”, an. IV, nr. 4-6, p. 312-314.
- 101 *Studiul țării și sociologia politică în România*, „Sociologie Românească”, an. IV, nr. 4-6, p. 332.
- 102 *Cercetări monografice și echipe studențești în Germania*, „Sociologie Românească”, an. IV, nr. 4-6, p. 337-339. [Cuprinde o traducere românească a articolului *Studenten gehen ins Protektorat. Erntehilfe und politisch Arbeit in den deutschen Volkstumsinseln*, „Deutsche allgemeine Zeitung”, (12 iulie 1939)].
- 103 [În colaborare cu I. Conea și M. Popa-Vereș] *Geopolitica*, Craiova: Edit. Ramuri, 1939, 133 p. (Prefața volumului, semnată „Autorii”, a fost republicată, precedată de o scurtă prezentare intitulată „Geopolitica”, de către I. (on) Donat în „Vatra”, an. VI (1939), nr. 7-9 (15 aprilie), p. 3).
- 104 *Îndreptar pentru instrucția sociologică în școlile de pregătire S.S.T.* [ale Serviciului Social al Tineretului, Fundația culturală regală „Principele Carol”, Serviciul Social, Institutul de cercetări sociale al României, 39 p. (nesemnat)], [58].
- 105 *Starea culturală și economică a populației rurale din România*, „Revista de igienă socială”, an. X (1939), nr. 1-6, p. 212-263.
- 106 *Funcțiunea Dobrogei de Sud*, „Timocul”, an. VI (1939), nr. 5-8 (august), p. 3-4.
- 107 „Problemele sociologiei politice și administrative”, (în) *Îndrumări pentru monografiile sociologice* redactate sub direcția științifică a d-lui prof. D. Gusti și conducerea tehnică a d-lui Traian Herseni de la Biroul cercetărilor sociologice din Institutul de Științe Sociale al României, București: Institutul de științe sociale al României, p. 365-368. (Texte alese de redactorii volumului din studiile nr. 32 și 42, secția B a prezentei Bio-bibliografii).

1940

- 108 *Raoul Allier* [necrolog], RFR, VII (1940), nr. 4, p. 229-230.
- 109 *Institutul de Științe Sociale al României*, RFR, VII, nr. 4, p. 231-232.
- 110 *Cartea despre Țările din Balcani a profesorului Wagemann*, RFR, VII, nr. 5, p. 417-423.
- 111 *Institutul german de științe din România*, RFR, VII, nr. 5, p. 476.
- 112 *Profesorul Ernest Gamillscheg*, RFR, VII, nr. 5, p. 476-477.
- 113 *Die Wandlung der Volksordnung im rumänischen Altreich. Agrarverfassung und Bevölkerungsentwicklung im 19. und 20. Jh...* de Helmut Haufe, RFR, VII, nr. 5, p. 478.
- 114 *Harta sociologică a Olteniei. Este cu puțință o inventariere cartografică a stărilor și problemelor Ținutului Olt?*, „Vatra”, an. VI (1940), nr. 11 (25 mai), p. 2. [În centrul paginii, încadrat, figurează un citat din I. Conea, *Clopotiva un sat din Hațeg*].
- 115 *Creșterea nouă a tineretului*, RFR, VII, nr. 6, p. 630-642.
- 116 *Minoritățile din România și românii de peste hotare*, „Parlamentul românesc”, an. XI (1940), nr. 338/42, p. 66-68 (Număr special din 25 august 1940; articolul este tradus și în limba germană la p. 69-72, titlul fiind „Die Minderheiten von Rumänien und die Rumänien jenseits der Grenzen”).
- 117 Alexandru Alimăneșteanu, *Problema brațelor de muncă*, București, Imprimeria Independența, 1940, Ing. C. Iaculescu: *Organizarea producției agricole prin asociațiuni rurale*, București, Socec, 1940, „Independența economică”, an. XXIII (1940), nr. 5-6 (septembrie-decembrie), p. 82-85.

1941

- 118 *Structura socială a României. Contribuția recensământului din 1941 la lămurirea problemei*, (în) *Recensământul României, 1941*, p. 67-70 (retipărire a unui articol apărut în „Excelsior”, an. VI (1941), nr. 16).
- 119 *Recensământul românesc din 1930 văzut de statisticieni germani*, (în) *Recensământul României, 1941*, p. 235-239 (retipărire a unui articol apărut în Excelsior, an. VI, nr. 17).
- 120 *Populația evreească a țării în lumina recensământului din 1930*, (în) *Recensământul României, 1941*, p. 241-251. [Grafice, 3 hărți în text; retipărire a unui articol apărut în „Porunca vremii”, an. X (1941), nr. 1900 (22 martie), p. 4, 5, care nu conține hărți].
- 121 *Așezările omenești și populația teritoriilor foste sub ocupație rusească*, „Excelsior”, Serie Nouă, an. VI, nr. 34 (6 iulie), p. 1, 7 (Număr special închinat Basarabiei și Bucovinei).

- 122 *Populația teritoriilor românești desprinse în 1940*, „Geopolitica și geoistoria”, an. I (1941), nr. 1 (septembrie-octombrie), p. 35-49. (Publicat separat în limbile germană și italiană (cf. nr. 126 respectiv 134 în prezenta bibliografie); împreună cu nr. 123 din prezenta bibliografie, a fost publicată sub formă de broșură și în limba română – vezi nr. 125).
- 123 *A fost Transilvania în veacul al XVIII-lea ținută sau punct de migrațiuni românești?*, „Geopolitica și geoistoria”, an. I, nr. 1, p. 90-97. [Este vorba despre un volum consacrat Transilvaniei de către Societatea istorică maghiară, care, tipărit la începutul lui august 1940 în ediții paralele, germană, italiană, maghiară, fusese difuzat în țările Axei în ajunul Conferinței de la Turnu-Severin și al arbitrajului de la Viena].
- 124 *„Siebenburgen” sau Transilvania prezentată de unguri*, „Geopolitica și geoistoria”, an. I, nr. 1, p. 117-119.
- 125 *Populația teritoriilor românești desprinse în 1940. A fost Transilvania în veacul al XVII-lea ținută sau punct de plecare de migrațiuni românești?*, București: Societatea română de statistică, 24 p. (Extras din „Geopolitica”, 3; cf. nr. 120 și 121 de mai sus).
- 126 *Die Bevölkerung der im Jahre 1940 abgetrennten rumänischen Gebiete*, Bukarest: Die Dacia Bücher Kleine Schriften, [59] 26 p. (colecția Das rumänische Volk in der Welt).

1942

- 127 *Preocupări biopolitice ungurești. „Ne trebuie 20 milioane de unguri...”*, Bazinul Carpaților trebuie să fie locuit numai de unguri, „Geopolitica și geoistoria”, an. II (1942), nr. 1 (ianuarie-februarie), p. 24-37.
- 128 [în colaborare cu Mircea Biji] *Statistică și realitate națională* (în) Universitatea din București. Facultatea de științe. Institutul de statistică, actuariat și calcul. *Statut Programe*, București, 1942, p. 57-62. [Prezentare generală și bibliografie a cursului ținut la Institutul menționat începând din 1941 de Anton Golopenția și Mircea Biji].
- 129 Activitatea Institutului în 1941-1942, „Cronicarul Institutului Central de Statistică”, an. I (1942), nr. 1 (1 august).
- 130 Eugen Pop Păcuraru [necrolog], „Cronicarul Institutului Central de Statistică”, an. I, nr. 1, p. 19.
- 131 [în colaborare cu Mihai Pop] *Dâmbovicul, o plasă din sudul județului Argeș*, „Sociologie românească”, an. IV (1942), nr. 7-12 (iunie-decembrie), p. 413-429.
- 132 „Anton Golopenția și Dr. D.C. Georgescu, 60 sate românești, cercetate de echipele studențești în vara anului 1939 [sic!]. Anchetă sociologică condusă de ...București, Institutul de Științe Sociale al României. Vol. I, *Populația* (Ath. Georgescu, Starea populației și I. Chibulcutesanu, *Mișcarea populației*),

1941. Vol.II. *Situația economică* (Ing. I. Measnicov, *Evoluția de după război a proprietății*; Ing. arg. P. Stănculescu și C. Ștefănescu, *Starea economică prezentă*), 1942", „Sociologie Românească”, an. IV, nr. 7-12, p. 629-630, [auto-recenzie, în care Anton Golopenția prezintă „neajunsurile” lucrării].
- 133 [în colaborare cu Mihai Pop] *Dâmbovnicul, o plasă din sudul județului Argeș*. Câteva rezultate ale unei cercetări monografice întreprinse în 1939 sub conducerea lui Mihai Pop și Anton Golopenția, București: Institutul de Științe Sociale al României, 85 + 12 p. (Volumul include: nr. 131 din prezenta bibliografie (p. 1-17); *Problema apei la Oarja* (N. M. Dunăre), p. 17-21; *Păstoritul lui Dâmbovnic* (Gh. Reteganul), p. 21-32; *Viața economică a comunei Suseni* (R. Moldovan), p. 33-45; *Procesul de îmbogățire în comuna Oarja* (N. M. Dunăre), p. 46-52; *Procesul de sărăcire în Oarja* (M. Constantinescu), p. 52-57; *Căprăria de treerat la Rociu* (T. Niculescu), p. 57-59); „*Conservatorul de lăutari din Rociu*” (O. Bârlea), p. 59-63; *Costumul din Rociu* (T. Niculescu), p. 63-67; *O biserică moșnenească din Dâmbovnic*: Glășești (N. Economu și T. A. Stoianovici), p. 68-73; „*Un funcționar sătesc: „Pomojnicul”* (T. A. Stoianovici), p. 73-81, extrase din „Sociologie Românească”, IV. (1942), nr. 7-12, p. 413-439; în text sunt cuprinse tabele, grafice, 5 hărți și 3 fotografii – acestea din urmă între p. 76 și 77; în afara textului, la sfârșit, volumul cuprinde 37 fotografii (12 p.). Clișeele sunt ale lui Aurel Bauh).
- 134 *La popolazione dei territori romeni distaccati nel 1940*, Bucarest, 27 p. (Grafice, tabele, 2 hărți în text; traducere a textului figurând la nr. 122 a Bio-bibliografiei de față).
- 135 [în colaborare cu Ion Veverca]. *Problemele agriculturii românești. Îndreptarul lucrărilor Seminarului pentru doctorat al Prof. V. N. Madgearu*, București: Institutul de Științe Sociale al României, 17 p. [Extras din „Sociologie Românească”, an. IV, nr. 7-12, unde titlul se deosebește în punctul: „.... al Prof. Virgil N. Madgearu...”].
- 136 [În colaborare cu D. C. Georgescu] *60 sate românești cercetate de echipele studențești în vara 1938*. Ancheta sociologică condusă de Anton Golopenția și Dr. D.C. Georgescu [conducerea publicării materialului adunat și a redactării rezultatelor a aparținut lui Anton Golopenția și Dr. D. C. Georgescu] IV. *Contribuții la tipologia satelor românești. Sate agricole, sate pastorale*, 182 p. (Cuprinde: a) Sate de șes: 1. Șepreuș. *Un sat de agricultori din Șesul Tisei* (Miron Constantinescu), p. 1-15; 2. Jdioara. *Un sat de agricultori din Banat* (C. G. Pavel), p. 16-25; 3. Perieți. *Un sat de muncitori agricoli din Ialomița* (Ovidiu Bârlea și Gh. Reteganul), p. 26-43; 4. Văleni. *Un sat din stepa Basarabiei* (T. Al. Știrbu), p. 44-52; 5. Stoeșești. *Un sat cu moșie boierească din Tutova* (Mircea Tiriung, M. Dobre și Ghenuță Coman), p. 53-64; 6. Coromaz. *Un sat de baltă din Basarabia de miazăzi. Cu o privire generală asupra satelor românești din jud. Cetatea Albă așezate în Balta Nistrului* (Mircea Tiriung), p. 65-85; 7. Chirileni. *Un sat de plugari din Bălți* (Gheorghe Meniuc), p. 90-100; 8. Slobozia Pruncului. *Un sat de mici agricultori din Bucovina* (Mircea Tiriung), p. 101-118; b. Sate de munte: 1. Măruț. *Un sat de munte din*

Banat (C. G. Pavel), p. 119-130; 2. *Bârsești. Un sat răzăsesc din nordul Vrancei* (Yolanda Nicoară), p. 131-179; grafice, tabele, 121 hărți, 24 fotografii), București: Institutul de Științe Sociale al României, Biblioteca de sociologie, etică și politică condusă de D. Gusti; *Sociologia României* 4.

- 137 [În colaborare cu D.C. Georgescu] *60 sate românești cercetate de echipele studențești în vara 1938. Anchetă sociologică condusă de Anton Golopenția și Dr. D.C. Georgescu. [Conducerea publicării materialului și a redactării rezultatelor a aparținut lui Anton Golopenția și Dr. D. C. Georgescu]* V. *Contribuții la tipologia satelor românești. Sate cu ocupații anexe.* (Cuprinde: C). Sate de deal: de viticultori și pomicultori – cu ocupații anexe: 1. *Cârligele, un sat de podgoreni din Râmnicu-Sărat* (Gh. Reteganul), p. 1-21; 2. *Căianul-Mic, un sat de voștinari și strângătoare de lână din Munții Someșului* (Gh. Reteganul), p. 26-64; 3. *Mocodul, un sat de cultivatori de ceapă și de producători de pănură din Granița Năsăudului* (Gh. Reteganul și Pr. V. Zinveliu), p. 65-85; 4. *Vidra, un sat de moși negustori și meșteșugari ambulanti* (Florea Florescu), p. 86-172; 5. *Bucșoaia, un sat de muncitori forestieri și industriali din Bucovina* (Mircea Tiriung), p. 173-183; 6. *Bogații, un sat de negustori de fructe și de emigranți la oraș din Dâmbovița* (Miron Constantinescu), p. 184-205; 7. *Târnavă-Caraș un sat de plugari, muncitori industriali* (Mircea Tiriung și Constantin Durdun), p. 206-218; grafice, tabele 14 hărți și 38 fotografii în text; acest volum poartă dedicația: „Lui Mircea Tiriung sublocotenent de rezervă dintr-un regiment de vânători de munte căzut la datorie în ziua de 4 septembrie 1941 la Stablukovka-Ucraina, îi închină cu pietate acest volum camarazii săi din echipa anchetei celor 60 de sate”). București: Institutul de Științe Sociale al României, Biblioteca de sociologie, etică și politică condusă de D. Gusti, *Sociologia României*, 4, 220 p.

1943

- 138 [În colaborare cu C. Constante] *Românii din Timoc* Culegere de izvoare îngrijită de C. Constante și A. Golopenția. Vol. I. (Cuprinde: „Prefață” (Dr. Sabin Manuila), p. XIII-XIV; *Românii din dreapta Dunării, în conștiința noastră și în conștiința internațională* (Emanoil Bucuța), p. XVII-XXI; 1. Texte de G. Lejean, A. Ubcini, V. Iacșici, Szabó Iózsef, Emile Picot, Prof. G. Weigand, Delatimoc, G. Vâlsan, G. Giuglea, L.T. Boga, Stoian Romaniski, C. Constante, G. Vâlsan, (p. 5-275); 2. Date statistice: *Structura etnică a populației regiunii Timoc, după Recensământul general din 31 ianuarie 1921* (p. 279-292); *Rezultatul anchetei întreprinse în lagărele de prizonieri din armata iugoslavă (aprilie-mai 1942)* (p. 293-303); 3. Bibliografii: *Bibliografie, Românii din Serbia – dintre Dunăre, Timoc și Morava* (C. Constante), p. 307-311; *Bibliografia hărților în care se menționează românii dintre Dunăre și Timoc* (N.V. Economu), p. 313-315; 5 schițe în text, 2 schițe în culori, 2 tabele statistice și 9 hărți dintre care 8 în culori; la sfârșitul volumului figurează data: „octombrie 1943”), București: Tipografia „Bucovina”, I.E. Torouțiu, 315 p.

1944

- 139 [în colaborare cu C. Constante] *Românii din Timoc*, Culegere de izvoare îngrijită de C. Constante și A. Golopenția. Vol. II. *Românii dintre Vidin și Timoc* [Cuprinde: 1. Texte din F. Kanitz, Dr. G. Weigand, C. Vâslan, Em. Bucuța (p. 11-194); 2. Date statistice; „*Românii din Bulgaria de nord* (dintre Vidin și Timoc). *Recensământul bulgar din 1920*” (p. 197-198); 3. *Bibliografie. Românii din Bulgaria de nord – dintre Vidin și Timoc* (p. 201); 8 schițe în text și 31 ilustrații în afara textului; 1. Tabelă statistică și 2 hărți în culori; la sfârșitul volumului figurează data „ianuarie 1944” și mențiunea „Volumul III din această lucrare va apare după război”). Vol. III. (Cuprinde: Texte din Kanitz, Tih. Georgevici, Dr. Atanasie Popovici (p. 148-149); 2 ilustrații în text și 6 fotografii în afara textului; la sfârșitul volumului figurează data eronată: decembrie 1943 (de citit 1944), București: Imprimeria Institutului Statistic, Societatea Română de Statistică, 201 p. (II); 149 p. (III).
- 140 [în colaborare cu D.C. Georgescu] *60 sate românești*. Anchetă sociologică condusă de Anton Golopenția și Dr. D.C. Georgescu (conducerea publicării materialului adunat și a redactării rezultatelor a aparținut lui Anton Golopenția și Dr. D.C. Georgescu) Vol. I. *Populația* [Cuprinde: *Starea de azi a satului românesc, studiu introductiv* (Prof. D. Gusti), (60) p. V-XI; *Istoricul cercetării* (Prof. D. Gusti), p. XIII-XVI; *Populația* (Athanasie Georgescu), p. 3-94; *Mișcarea populației* (I. Chibulcutesanu), p. 95-143; grafice, tabele, 1 hartă în text, XVI + 146 p.]; Vol. II. *Situația economică* [Cuprinde: *Evoluția de după război a proprietății agricole* (Ing. I. Measnicov), p. 9-41; *Situația economică prezentă* (Ing. agr. P. Stănculescu și C. Ștefănescu), p. 45-292; grafice, tabele, 5 hărți în text; acest volum poartă dedicația: „Amintirii profesorului Virgil N. Madgearu (1887-1940), secretar general al Asociației pentru Știința și Reforma Socială și al Institutului Social Român, care a citit corecturile acestui volum folosind rezultatele anchetei în ultima sa lucrare”], București: Institutul de Științe Sociale al României, Biblioteca de Sociologie, Etică și Politică condusă de D. Gusti. *Sociologia României* 4, 296 p.

1945

- 141 *Lămurire*, „Com.stat.”, nr. (15 ianuarie 1945), p. 2 [nesemnat].
- 142 *Capitala: Structura agriculturii românești; Transilvania de nord; Învățământul superior*, „Com.stat.”, nr. 3 (15 februarie 1945), p. 2. [Apare la rubrica „Note la cuprinsul numărului de față”; nesemnat].
- 143 *Grădinile de copii și învățământul primar; Centrele producției culturale a țării*, „Com.stat.”, nr. 4 (29 februarie 1945), p. 2. Apare la rubrica „Note...” [nesemnat].
- 144 *Mișcarea populației din România; Structura agriculturii românești*, „Com.stat.”, nr. 5 (15 martie 1945), p. 2. Apare la rubrica „Note...” [nesemnat].
- 145 *România reîntregită; Transilvania de Nord*, „Com.stat.”, nr. 6-7 (15 aprilie 1945), p. 2. Apare la rubrica „Note...” [nesemnat].

- 146 1. *Bolile infecțioase în anii 1939-1943*; 2. *Industria mare de transformare 1939-1942*; 3. *Comerțul exterior 1941-1943*; 4. *Clădirile distruse și avariate de bombardamente în București*, „Com.stat.”, nr. 8 (15 mai 1945), p. 2. Apare la rubrica „Note...” [nesemnat].
- 147 1. *Mărimea gospodăriilor din capitală*; 2. *Impozitul de lux și cifra de afaceri*; 3. *Traficul feroviar*; 4. *Prestațiile*, „Com.stat.”, nr. 9 (15 iunie 1945), p. 2. Apare la rubrica „Note...” [nesemnat].
- 148 1. *Distribuția și eficiența corpului didactic primar în anul școlar 1942/43*; 2. *Abonații la radio în anii 1927-1943*; 3. *Traficul maritim și fluvial al României în anii 1931-1943*, „Com.stat.”, nr. 10 (15 august 1945), p. 2. Apare la rubrica „Note...” [nesemnat].

1946

- 149 1. *Suprafețele însămânțate în 1944/45*; 2. *Înregistrarea animalelor domestice de la 15 ianuarie 1945*; 3. *Consumul de carne, zahăr și alcool*, „Com.stat.”, nr. 11 (1 februarie 1946), p. 2. Apare la rubrica „Note...” [nesemnat].
- 150 *Populația Bucureștilor în 1941*, „Com.stat.”, nr. 12 (1 aprilie 1946), p. 2, [rubrica „Note...”, nesemnat].
- 151 1. *Importanța transporturilor pe apă în economia românească*; 2. *Autovehiculele în România*, „Com.stat.”, nr. 13 (15 iunie 1946), p. 2 [rubrica „Note...”, nesemnat].
- 152 1. *Cărți, reviste, ziare, gazete tipărite în 1944*; 2. *Activitatea P.T.T.-ului și Telefoanelor*, „Com.stat.”, nr. 14-15 (1 noiembrie 1946), p. 2 [rubrica „Note...”, nesemnat].

1947

- 153 1. *Muncitorii agricoli din România*; 2. *Întreprinderile industriale, meseriași și întreprinderile comerciale*; 3. *Majorări și reduceri de capital la societățile anonime în anul 1945*, „Com.stat.”, nr. 16 (15 ianuarie 1947), p. 2 [rubrica „Note...”, nesemnat].
- 154 *Școlile primare din România*; 2. *Ultima reformă agrară*; 3. *Cultura, producția și vânzarea tutunului*, „Com.stat.”, nr. 17 (15 martie 1947), p. 2 [rubrica „Note...”, nesemnat].
- 155 1. *Unitățile administrative*; 2. *Mișcarea populației în al doilea război mondial*; 3. *Cărțile tipărite în 1945*; 4. *Unitățile religioase*, „Com.stat.”, nr. 18 (15 august 1947), p. 2 [rubrica „Note...”, nesemnat].
- 156 [Ediție îngrijită de și însoțită de o „Notă asupra răspândirii științei de carte în Vechiul Regat după 1912” de Anton Golopenția] Dr. Leonida Colescu. *Statistica științelor de carte din România*. Întocmită pe baza rezultatelor definitive ale Recensământului general al populației din 19 decembrie

1912, XXIV + 74 p. (Cu o „Prefață” dr. Dr. Sabin Manuila, p. V, tabele, 2 cartograme), București Institutul Central de Statistică, Retipăriri 2.

- 157 *Notă despre progresele și răspândirea științei de carte în Vechiul Regat după anul 1912*, (în) nr. 155, secția B, a prezentei Bio-bibliografii, p. VII-XXIV.
- 158 „*Reorganizarea statisticii românești*” (în) *Conferința ministerială pentru reorganizarea statisticii din România ținută în ziua de 18 octombrie (sic!) 1947*, București: Consiliul Superior Economic, Comisia Centrală Statistică, Institutul Central de Statistică, noiembrie 1947, p. 19-31 [Textul definitiv al propunerilor supuse Conferinței ministeriale din 18 octombrie, discutate și însușite; vezi și participarea la discuție a lui Anton Golopenția, la p. 67, 68, 69, 74, 86].
- 159 „Cuvânt înainte” (în) Mircea Biji, Ing. A. Nichita și C. Itigan, *Întreprinderile particulare industriale, comerciale și de transport*, București: Institutul Central de Statistică, 1947 (Volumul deschide seria „Statistica industrială” a publicațiilor I.C.S. și marchează transpunerea în fapt a propunerilor la Conferința ministerială din 18 octombrie 1947).

1948

- 160 1. *Numărul clădirilor și corpurilor de casă din București*; 2. *Revistele tipărite în anul 1945*; *Numărul animalelor domestice în 1947*, „Com.stat.”, nr. 19 (31 ianuarie 1948) [rubrica „Note...”, nesemnat].
- 161 *Cercetările efectuate la Hodac-Mureș*, „Buletinul informativ științific și administrativ” publicat sub îngrijirea Președintelui Consiliului D. Gusti și Secretarului General al Consiliului Tr. Săvulescu, București: Academia Română, Consiliul Național de Cercetări Științifice, vol. I, nr. 1, p. 175-176.
- 162 [În colaborare cu Dr. D.C. Georgescu]. *Populația Republicii Populare Române la 25 ianuarie 1948. Rezultatele provizorii ale recensământului*, București: Institutul Central de Statistică, 48 p. (Extras din „Probleme economice”, anul I, nr. 2 (martie), p. 28-45, unde apar tabele, grafice, 5 hărți în text).
- 163 [În colaborare cu P. Onică] *Recensământul agricol din Republica Populară Română, 25 ianuarie 1948. Rezultatele provizorii*, București, 69 p. + 1 f. [Extras din „Probleme economice”, anul I, nr. 3 (aprilie), p. 81-108 unde titlul este: *Recensământul agricol din 1948. Rezultate provizorii* și unde apar grafice, tabele, 10 hărți în text].
- 164 „Cuvânt înainte”, (în) *Populația și clădirile municipiului în 1948*, București: I.C.S., 1948, p. 3.

C. PUBLICAȚII POSTUME

1983

- 165 *Informație cu privire la expoziția „Deutschland” și propuneri în privința pavilionului românesc de la Expoziția internațională din 1937*, „Buletinul

Bibliotecii Române". Studii și documente românești, Serie nouă, Freiburg i, Br.: Institutul Român de Cercetări, Vol. X (XIV) (1983), p. 429-448 (editat, cu o introducere și note de Sanda Golopenția).

- 166 *Îndreptar pentru tineret* (161) Texte editate de Sanda Golopenția, I, „Lupta”, nr. 7, 15 decembrie 1983, p. 10; II, „Lupta”, nr. 8, 30 decembrie 1983 p. 10.

1984

- 167 *Îndreptar pentru tineret*, III, „Lupta”, nr. 9, 30 ianuarie 1984, p. 10; IV, „Lupta”, nr. 10, 15 februarie, p. 10, 12; V, „Lupta”, nr. 12, 15 martie, p. 4; VI, „Lupta”, nr. 13, 1 aprilie, p. 4; VII, „Lupta”, nr. 14, 15 aprilie, p. 4; VIII, „Lupta”, nr. 16, 15 mai, p. 4; IX, „Lupta”, nr. 18, 15 iunie, p. 4; (X), (62) „Lupta”, nr. 20, 15 iulie, p. 4.

1985

- 168 *Îndreptar pentru tineret* (XI), „Lupta”, nr. 44, 1 octombrie 1985, p. 13; (XII), „Lupta”, nr. 45, 15 octombrie, p. 12; (XIII), „Lupta”, nr. 46, 1 noiembrie, p. 12, 14; (XIV), „Lupta”, nr. 47, 15 noiembrie, p. 14; (XV), „Lupta”, nr. 49, 15 decembrie, p. 12.

1986

- 169 *Îndreptar pentru tineret* (XVI), „Lupta”, nr. 50, 1 ianuarie 1986, p. 12, 13; (XVII), „Lupta”, nr. 51, 1 februarie, p. 14; (XVIII), „Lupta”, nr. 53, 1 martie, p. 12, 14; (XIX), „Lupta”, nr. 54, 15 martie, p. 14; (XX), „Lupta”, nr. 55, 1 aprilie, p. 14; (XXI), „Lupta”, nr. 56, 15 aprilie, p. 12; (XXII), „Lupta”, nr. 58, 15 mai, p. 12; (XXIII), „Lupta”, nr. 59, 1 iunie, p. 14; (XXIV), „Lupta”, nr. 60, 15 iunie, p. 12, 14; (XXV), „Lupta”, 1 iulie, p. 12, 16.

1988

- 170 *Un sat basarabean* (Editat de Sanda Golopenția și publicat la rubrica „Din istoria Școlii sociologice de la București”, „Agora” Revistă alternativă de cultură, I (1988), nr. 2, p. 255-272.

D. SCRIERI DESPRE VIAȚA ȘI OPERA LUI ANTON GOLOPENȚIA

- 1 Petru Comarnescu, *Anton Golopenția*, „Curentul”, rubrica „Carnetul Rampei”, octombrie 1933.
- 2 *Boberhaus Kurze Nachrichten aus der Volksgruppe*, 1934, nr. 9-12, p. 2.
- 3 (Ion Negru), „Sociologie Românească”, *Revista Institutului Banat-Crișana*, an. V (1937), nr. 17-18 (ianuarie-iunie), p. 70-71. [Recenzie nesemnată, scrisă, după toate probabilitățile, de I. Negru, care pare a semna „în bloc” rubrica „Marginalii” a fasciculei].

- 4 Dr. Cornel Grofșorean, *Anton Golopenția* (sic!). *Die Information des Staatsführung und die überlieferte Soziologie*. Disertație aprobată de către Facultatea de Filozofie a Universității din Lipsa. Ed. 1937, publicată în limba germană, „Revista Institutului Banat-Crișana”, an. VI (1938), nr. 21 (ianuarie-martie), p. 68-69.
- 5 Ion Veverca, *Însemnări pentru lucrarea de doctorat a lui Anton Golopenția*, „Economia națională”, an. LXV (1938), nr. 6-7 (iunie-iulie), p. 48-50.
- 6 C. Grofșorean, „Sociologie românească”, „Revista Institutului Social Banat-Crișana”, an. VI, nr. 22-23 (aprilie-septembrie), p. 93-95 [lui Anton Golopenția îi sunt consacrate p. 94-95].
- 7 Theodor Ludu, *Sociologia românească din ultima vreme – Însemnări bibliografice*, „Buletinul Bibliotecii”, București: Academia de Înalte Studii Comerciale și Industriale din București, an. V (1939), nr. 2-3 (aprilie-septembrie), p. 147-157. [Vezi în special p. 152 și 157 la începutul articolului Th.Ludu, notează: „Rândurile acestea s-au adunat din prietenescul îndemn al d-lui Anton Golopenția de la Institutul de Cercetări Sociale al României, din iulie 1939”].
- 8 I.I. (63) *Cronicarul*, „Timocul”, an. IX (1942), nr. 3, p. 71-72. (Este vorba despre articolul „Activitatea Institutului în 1941-1942”, publicat în primul număr al buletinului I.C.S.)
- 9 Stanciu Stoian, *60 sate românești*. Vol. I. Populația – Editura Institutului de Științe Sociale al României, București, 1941, „Sociologie românească”, an. IV (1942), nr. 7-12, p. 630-631.
- 10 A. Andrei, *Românii din Timoc*, „Timocul”, an. X (1943), nr. 4, p. 89, [Recenzie la vol. I al culegerii de izvoare publicate de C. Constante și Anton Golopenția în anul 1943 sub auspiciile Societății Române de Statistică].
- 11 T.Al. St[oianovici], *Românii din Timoc*. Culegere de izvoare, îngrijită de C. Constante și Anton Golopenția, 2 vol., ed. „Societatea Română de Statistică”, „Geopolitica și geoistoria”, an. III (1944), nr. 1 (martie-aprilie), p. 132-133.
- 12 Petru Comarnescu, *Tipăriturile Școalei Sociologice de la București*, „Revista Fundațiilor Regale”, an. XI (1944), nr. 9, p. 644-657 (despre 60 sate românești, vol. I, II, IV și V, vezi p. 648-652; despre Dâmbovnicul, o plasă din sudul județului Argeș, p. 652-653).
- 13 N. Bănescu, *Românii din Timoc*, Culegere de izvoare îngrijită de C. Constante și Anton Golopenția, București. (1943), „Revista istorică”, vol. XXX (1944), nr. 1-12 (ianuarie-decembrie), p. 137.
- 14 Lucia Apolozan, *Sate, orașe și regiuni cercetate de Institutul Social Român 1925-1945*, București: Institutul Social Român – Institutul de Cercetări Sociale al României, 1945.
- 15 Hugh Seton-Watson, *Preface to the Third Edition, Eastern Europe between the Wars 1918-1941*, New York, Evanston and London: Harper Torchbooks, 1961, p. XIV.

- 16 Ștefania Golopenția, *Memoriu către C.C. al P.C.R.*, nr. de înregistrare 3274 din 25 iunie 1968.
- 17 Iacob Mihăilă, *Zwei rumänische Studenten in Boberhaus* [Doi studenți români la Boberhaus], 5 p. București, decembrie 1968, ms.
- 18 Graefe, Hans-Werner, *Boberhaus-Kontakte nach Rumänien. Versuch einer Dokumentation zum Leben über di Grenzen mit zwei biographischen Skizzen in memorian Dimitrie Gusti und Anton Golopenția*, „Der Boberhauskreis Rundbrief”, nr. 14, 1970, p. 23-30 (biografia lui Anton Golopenția e cuprinsă între p. 27-30).
- 19 Pompiliu Caraioan, *Profesorul Dimitrie Gusti și Școala Sociologică de la București*, (în) *Sociologia militans IV. Școala sociologică de la București*, București, Edit. Științifică, 1971 [despre Anton Golopenția, vezi cu deosebire p. 139-143].
- 20 Ștefan Costea și Francisc Uremeny, *Un sociolog pasionat – Anton Golopenția (1909-1951)*, „Viitorul social”, an. II (1973), nr. 4, p. 825-837.
- 21 Mihail Cernea, *Etapetele cercetării monografice a comunităților rurale în sociologia din România*, „Revista de filozofie”, tom 20 (1973), nr. 9, p. 1043-1067 [în special p. 1060-1064, consacrate „monografiei sumare”, cercetării comparative din 60 sate românești și monografiei zonale asupra plasei Dâmbovnic].
- 22 Miron Constantinescu, Ovidiu Bădina, Ernő Gall, *Gândirea sociologică din România*, Ed. a II-a revizuită. București, Edit. didactică și pedagogică, 1974.
- 23 Ștefania Golopenția, „Introducere – Un dar postum” și Note la volumul Anton Golopenția *Scrisori* (către Petru Comarnescu, Ștefania Cristescu, Dimitrie Gusti, Iacob Mihăilă, Octavian Neamțu, H.H. Stahl și Tudor Vianu), 1977, 380 p., ms.
- 24 *Mic Dicționar Enciclopedic*, București, Edit. Științifică și Enciclopedică, 1978, p. 1317.
- 25 Ștefan Costea, *Postfață* la volumul Anton Golopenția, *Scrisori*, 1978, ms.
- 26 Zoe Dumitrescu-Buşulenga, *Cuvânt înainte la o corespondență europeană*, 1978, ms. (Eseul urma să fie inclus în volumul Anton Golopenția, *Scrisori*).
- 27 Henri H. Stahl (coordonator), *Dimitrie Gusti. Studii critice*, București, Edit. Științifică și Enciclopedică, 1980, p. 370.
- 28 Sanda Golopenția, *Anton Golopenția și Școala Sociologică de la București*, interviu la „Radio Free Europa/Radio Liberty”, septembrie 1980.
- 29 H.H. Stahl, *Amintiri și gânduri din vechea școală a „monografiilor sociologice”*, București, Edit. Minerva, 1981, p. 292.
- 30 Vladimir Trebici, *Dezvoltarea demografiei ca știință în România*, „Viitorul social”, an. X (1981), nr. 4, p. 651-666.

- 31 Sanda Golopenția, *The Unpublished Correspondences between Anton Golopenția and Dimitrie Gusti*, Comunicare la „The American Romanian Academy of Arts and Sciences Annual Meeting”, 22-24 mai 1981.
- 32 Sanda Golopenția, *O scrisoare inedită a lui Anton Golopenția către Mircea Vulcănescu*, „Limite”, 1982, nr. 36-37, Paris, 11-13.
- 33 Sanda Golopenția, *How to Do Things with Sociology: The Social Law (Romania 1938-1939)*, comunicare la „The Society for Romanian Studies Annual Meeting”, Boston, Mass., 30 aprilie 1982.
- 34 Sanda Golopenția-Eretescu, *Din arhiva Pavilionului românesc la Expoziția internațională de la Paris 1937. Proiectul lui Anton Golopenția*, „Buletinul Bibliotecii Române. Studii și documente românești”, Seria nouă, Freiburg i. Br.: Rumänisches Forschungsinstitut – Rumänische Bibliothek, Vol.X (1983) p. 421-428.
- 35 Sanda Golopenția, *The Romanian Social Institute of Basarabia in Light of the Correspondence between Peire Ștefănuță, Anton Golopenția and Dimitrie Gusti*, (în) Maria Manoliu-Manea (Ed.), *The Tragic Plight of a Border Area: Bassarabia and Bucovina*, Humboldt State University Press, CA, 1983, p. 181-198.
- 36 Corneliu Leu, *Romanul unei zile mari*. București, Edit. Albatros, 1984, p. 273.
- 37 Vladimir Trebici, *Anton Golopenția (1909-1951) – eminent statistician și demograf*, (în) „Studii de statistică”, Probleme actuale și de perspectivă ale statisticii economice și sociale. Lucrările celei de-a unsprezecea Consfătuiri științifice de statistică (din) 20-22 decembrie 1984 – 125 de ani de la întemeierea statisticii de stat românești 1859-1984. București: Direcția Centrală de Statistică, 1987, p. 75-80. (Lucrarea apăruse anterior în „Viitorul social”. LXXVIII (1985), nr. 2, p. 168-172).
- 38 V.Trebici, (coordonator). *Mică enciclopedie de statistică*. București, Edit. Științifică și Enciclopedică, 1985, p. 574.
- 39 Vladimir Trebici, *Anton Golopenția (1909-1951)*, „Contemporanul”, nr. 40 (2081), 3 octombrie 1986.
- 40 Sanda Golopenția, *Lăzile și Amintiri din copilărie*, (în) *Mitul pagubei*, Providence: Hiatus, 1986, p. 7-12.
- 41 Ovidiu Bârlea, *Anton Golopenția*, (în) *Efigii*, București: Cartea Românească, 1987, p. 202-214.
- 42 Sanda Golopenția, *Panul*, „Lupta”, nr. 71 (1 ianuarie 1987), p. 12, 14.
- 43 Sanda Golopenția, *Literatura experienței de teren*, „Agora”, I (1988), nr. 2, p. 251-254.
- 44 Sanda Golopenția, *Sociologul Anton Golopenția*, interviu la „Voice of America”, noiembrie 1988.

- 45 Stan Florea, Vladimir Trebici, Cornel Constantinescu, *Argeșul în cercetarea sociologică*. Volum îngrijit de... reprezentând numărul II al seriei „Creativitate și eficiență în acțiunea socială a tineretului”, Pitești: U.T.C. – Comitetul județean Argeș și Centrul de cercetări pentru problemele tineretului, Filiala Argeș, 1989.
- 46 Lucia Apolozan, *Retrospectiva cercetărilor sociologice cu apogeul lor în vara anului 1939 (50 de ani de la cercetarea Dâmbovnicului)*, (în) Florea-Trebici-Constantinescu (1989), p. 68-80.
- 47 Nicolae Djamo, „...August 1939” (în) Florea-Trebici-Constantinescu, (1989), p. 65-67.
- 48 Nicolae Economu, *Gânduri despre Anton Golopenția* (în) Florea-Trebici-Constantinescu (1989), p. 61-64.
- 49 Roman Moldovan, *Considerațiile unui participant la cercetările sociologice din 1939* (în) Florea-Trebici-Constantinescu (1989), p. 35-40.
- 50 Mihai Pop, *Dâmbovnicul, o monografie întreruptă* (în) Florea-Trebici-Constantinescu (1989), p. 27-32.
- 51 Vladimir Trebici, *Anton Golopenția (1909-1951)*, (în) Florea-Trebici-Constantinescu (1989), p. 41-60.
- 52 Vladimir Trebici, *Statistica românească: tradiție și inovație*, „Revista română de statistică”, nr. 8, 1990.
- 53 Lucia Apolozan, *Memorii*, 1989, p. 116-120 mss.
- 54 Vladimir Trebici, *The Demography of the Romanians outside Romania: Bessarabia and North of Bucovina*, „Revue roumaine de géographie”, 35 (1991), p. 3-19.
- 55 *Sfârșitul tragic al Școlii sociologice de la București*, – Convorbire cu doamna Lucia Apolozan, Convorbire realizată de Pamfil Nichițelea, „Alternative” 90, 25 ianuarie 1991, p. 20-21.
- 56 N. Economu și Ion Apostol, *Contribuții la cercetările etnosociologice privind așezările românești de la est de Bug* (I), „Sociologie Românească”, Serie nouă, an. III (1992), nr. 6, p. 639-647; (II), „Sociologie Românească”, Serie nouă, an. IV (1993), nr. 1, p. 33-38.
- 57 Dan Dungaciu, *Precursori ai geopoliticii românești. Anton Golopenția*, „Mișcarea”, am. II (1993), nr. 7 (12), (1-15 iulie), p. 5-8.
- 58 Ionel N. Sava, *Anton Golopenția despre românii din străinătate*, „Sociologie Românească”, Serie nouă, an. IV (1993), nr. 4, p. 420-432.
- 59 Sanda Golopenția, *Field Research in Moldova during the Inter-War Period: Gusti's Teams and the Social Institute in Chișinău* comunicare la „Modern Language Association Annual Convention”, Toronto, Ontario-Canada, 27-30 decembrie, 1993.

- 60 Acad. Vladimir Trebici, *Geopolitica și demografia în România: Anton Golopenția (1909-1951)*. Discurs de recepție. [Discursul a avut loc în ședința publică de luni 16 mai 1994, ora 11:00, în aula Academiei Române și a fost urmat de Răspunsul Acad. Victor Tufescu].
- 61 Anton Rațiu, *Românii de la est de Bug*, București, Edit. Fundației Culturale Române, 1994 (sub tipar).
- 62 Vladimir Trebici, *Cuvânt despre neuitare*. Prefață la volumul Rațiu (1994).
- 63 Gheorghe Popescu, *Amintiri despre Anton Golopenția*, 1994, ms.

Providence, 9 septembrie
1994